

برنامه جامع آموزش همگانی محیط زیست (با رویکرد سند چشم انداز برنامه توسعه کشور)

بخشنامه به وزارتخانه‌ها، سازمانها، مؤسسات و شرکتهای دولتی، نهادهای انقلاب اسلامی و استانداریهای سراسر کشور در راستای تحقق اهداف و وظایف آموزشی سازمان حفاظت محیط زیست در زمینه تدوین برنامه ارتقای آگاهیهای زیست محیطی آحاد جامعه موضوع ماده (۲) آییننامه اجرایی بند «الف» ماده (۶۴) قانون برنامه چهارم توسعه (تصویبنامه شماره ۳۶۶۰۰/ت/۳۵۰۵۹-هـ مورخ ۱/۵/۱۳۸۵) مقتضی است دستگاههای اجرایی نسبت به اجرای برنامه جامع آموزش همگانی محیط زیست کشور با رویکرد سند چشم‌انداز به شرح پیوست که تأییدشده به مهر دفتر هیئت دولت است، اقدام نمایند.

معاون اول رئیس‌جمهور - پرویز داودی

پیشگفتار

با توجه به فرهنگ غنی اسلامی و تصریح اصل پنجاهم قانون اساسی در حفاظت از محیط زیست به عنوان یک وظیفه عمومی که همگانی بودن آن را در ضمیر خود نهفته دارد و نیز با توجه به اینکه آموزش یکی از مؤثرترین مؤلفه‌های تأثیرگذار بر توسعه هر کشور است، انجام اقداماتی وسیع، همه‌جانبه، مستمر و فراگیر در جهت افزایش آگاهی‌های زیست محیطی جامع ضروری می‌باشد.

از آنجایی که بسیاری از تهدیدات زیست محیطی، تخریب منابع و آلوده‌سازی محیط نتیجه فعالیت‌های انسانی است، تردیدی نیست که با آموزش‌های مستمر و هدف‌دار اقشار مختلف جامعه به طوری که کلیه آحاد انسانی به مفاهیم عمده زیست محیطی آشنا شوند، می‌توان به داشتن جامعه‌ای با وجدان زیست محیطی و آینده‌ای توأم با سربسزی، سلامتی و استقلال برای میهن اسلامی امیدوار بود.

ماهیت فرباخشی سازمان حفاظت محیط زیست ایجاب می‌نماید که افراد حقیقی و حقوقی، از سطوح خرد تا کلان را از آگاهی و نگرشی مناسب جهت حفظ محیط زیست یا به عبارتی فرهنگ حفاظت محیط زیست برخوردار نماید. مواد ۶۰ و ۶۴ در قانون برنامه چهارم توسعه، دولت و سازمان حفاظت محیط زیست را مکلف به پرداختن جدی به امر آموزش محیط زیست در کلیه واحدهای آموزشی، مراکز آموزش عالی و با تأکید بر گروه‌های اثرگذار و اولویت‌دار کرده است.

با عنایت به تصویب‌نامه ۳۶۶۰۰/ت/۳۵۰۵۹-هـ مورخ ۱/۵/۱۳۸۵ هیأت محترم وزیران درخصوص آییننامه اجرایی بند الف ماده (۶۴) قانون برنامه چهارم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران کارگروهی با مسئولیت سازمان حفاظت محیط زیست که دبیرخانه آن در دفتر مشارکت و آموزش همگانی سازمان واقع می‌باشد با عضویت نمایندگان تام‌الاختیار وزارتخانه‌های علوم و تحقیقات و فناوری، آموزش و پرورش، جهاد کشاورزی، صنایع و معادن، نفت، نیرو، فرهنگ و ارشاد اسلامی، کشور، بهداشت و درمان و آموزش پزشکی، مسکن و شهرسازی ارتباطات و فناوری اطلاعات، سازمان‌های صدا و سیما و معاونت برنامه‌ریزی و نظارت راهبردی رییس‌جمهوری تشکیل شده است تا با همکاری و تعامل یکدیگر به تدوین برنامه عمل ارتقای آگاهیهای زیست محیطی در میان گروه‌های مخاطب بپردازند. در این کارگروه از سایر سازمانهای مرتبط نیز جهت شرکت در جلسات دعوت می‌شود.

برنامه جامع آموزش همگانی محیط زیست حاصل تلاشهای بی‌وقفه کارگروه می‌باشد که با تشکیل جلسات مستمر ماهانه و هم‌اندیشی تعامل نمایندگان دستگاههای مربوطه تدوین شده است. امید است این برنامه بتواند نیازهای آموزشی بخشهای مختلف کشور را در زمینه ارتقای سطح دانش زیست محیطی در امر حفاظت از محیط زیست و تحقق توسعه پایدار کشور مرتفع نماید.

معاون آموزش و پژوهش سازمان حفاظت محیط‌زیست و رییس کارگروه بند الف ماده ۶۴

محمدعلی رجب‌زاده

فصل اول

- چشم‌انداز جمهوری اسلامی ایران در افق ۱۴۰۴ هجری شمسی

با اتکال به قدرت لایزال الهی و در پرتو ایمان و عزم ملی و کوشش برنامه‌ریزی شده و مدبرانه جمعی و در مسیر تحقق آرمان‌ها و اصول قانون اساسی در چشم‌انداز بیست ساله: ایران کشوری است توسعه‌یافته با جایگاه اول اقتصادی، علمی و فناوری در سطح منطقه با هویت اسلامی و انقلابی، الهام بخش در جهان اسلام و با تعامل سازنده و مؤثر در روابط بین‌الملل.

جامعه ایرانی در افق این چشم‌انداز چنین ویژگی‌هایی خواهد داشت:

(توسعه یافته، متناسب با مقتضیات فرهنگی، جغرافیایی و تاریخی خود و متکی بر اصول اخلاقی و ارزش‌های اسلامی ملی و انقلابی، با تأکید بر: مردم‌سالاری دینی، عدالت اجتماعی، آزادی‌های مشروع، حفظ کرامت و حقوق انسان‌ها و بهره‌مندی از امنیت اجتماعی و قضایی.

(برخوردار از دانش پیشرفته، توانا در تولید علم و فناوری، متکی بر سهم برتر منابع انسانی و سرمایه اجتماعی در تولید ملی.

(امن، مستقل و مقتدر با سامان دفاعی مبتنی بر بازدارندگی همه‌جانبه و پیوستگی مردم و حکومت.

(برخوردار از سلامت، رفاه، امنیت غذایی، تأمین اجتماعی، فرصت‌های برابر، توزیع مناسب درآمد، نهاد مستحکم خانواده، به دور از فقر، فساد، تبعیض و بهره‌مند از محیط زیست مطلوب.

(فعال، مسئولیت‌پذیر، ایثارگر، مؤمن، رضایت‌مندی، برخوردار از وجدان کاری، انضباط، روحیه تعاون و سازگاری اجتماعی، متعهد به انقلاب و نظام اسلامی و شکوفایی ایران و مفتخر به ایرانی بودن.

(دست یافته به جایگاه اول اقتصادی، علمی و فناوری در سطح منطقه آسیای جنوب غربی (شامل آسیای میانه، قفقاز، خاورمیانه و کشورهای همسایه) با تأکید بر جنبش نرم‌افزاری تولید علم، رشد پرشتاب و مستمر اقتصادی، ارتقاء نسبی سطح درآمد سرانه و رسیدن به اشتغال کامل.

(الهام‌بخش، فعال و مؤثر در جهان اسلام با تحکیم الگوی مردم‌سالاری دینی، توسعه کارآمد، جامعه اخلاقی، نواندیشی و پویایی فکری و اجتماعی، تأثیرگذار بر همگرایی اسلامی و منطقه‌ای براساس تعالیم اسلامی و اندیشه‌های امام خمینی (ره).

(دارای تعامل سازنده و مؤثر با جهان براساس اصول عزت، حکمت و مصلحت.

ملاحظه: در تهیه، تدوین و تصویب برنامه‌های توسعه و بودجه‌های سالیانه، این نکته مورد توجه قرار گیرد که شاخص‌های کمی کلان آنها از قبیل: نرخ سرمایه‌گذاری، درآمد سرانه، تولید ناخالص ملی، نرخ اشتغال و تورم، کاهش فاصله درآمد میان دهک‌های بالا و پایین جامعه، رشد فرهنگ و آموزش و پژوهش و توانایی‌های دفاعی و امنیتی، باید متناسب با سیاست‌های توسعه و اهداف و الزامات چشم‌انداز، تنظیم و تعیین گردد و این سیاست‌ها و هدف‌ها به صورت کامل مراعات شود.

- تاریخچه آموزش محیط زیست

کنفرانس سازمان ملل متحد با عنوان « محیط زیست انسانی و توسعه » در سال ۱۹۷۲ در سوئد اولین تلاش جمعی ۱۱۳ کشور جهان برای تأکید نقش آموزش و آگاه کردن مردم نسبت به مسایل محیط زیستی بود. پس از آن برگزاری اولین کارگاه بین‌المللی آموزش محیط زیست در سال ۱۹۷۵ در بلگراد یوگسلاوی برای تدوین اصول و خطوط برنامه جهانی آموزش محیط زیست و شکل‌گیری کنوانسیون بین‌المللی آموزش محیط زیست در سال ۱۹۷۷ در گرجستان، به عنوان اقدامات مکمل درصدد این بوده است تا کشورهای جهان را به انجام برنامه‌های آموزشی برای مخاطبین اجتماعی خود متعهد نماید.

در سال ۱۹۹۲ پس از برگزاری کنفرانس « محیط زیست و توسعه » در برزیل و تدوین دستور کار ۲۱ بر ضرورت ایجاد و تداوم یک نهضت آموزشی با هدف تغییر رفتار و اصلاح بینش عمومی نسبت به محیط زیست، به عنوان مقدمه عمل برای دستیابی به توسعه پایدار تأکید شد. در حال حاضر نیز در دهه جهانی آموزش قرار داریم که از سوی سران کشورها به مجمع عمومی سازمان ملل توصیه شده است تا با جهت دادن آموزش‌های زیست محیطی به سوی ترویج اندیشه توسعه پایدار زمینه‌های لازم برای تحقق این مهم فراهم گردد.

در کشور ما هر چند که در طی سال‌های اخیر برنامه‌های مختلف برای آموزش زیست محیطی مخاطبین مهم و اولویت‌دار اجتماعی به اجرا درآمده است، ماده ۶۴ قانون برنامه چهارم توسعه و تصویب آیین‌نامه اجرایی آن در حال حاضر محمل قانونی و ساز و کار مناسبی را برای توسعه منسجم و هدفمند برنامه‌های آموزش محیط‌زیست فراهم نموده است.

بدیهی است اجرای موفقیت‌آمیز این برنامه‌ها تنها از طریق مشارکت فرابخشی و با همکاری کلیه وزارتخانه‌ها و دستگاه‌های اجرایی میسر است.

- تبیین مفهوم آموزش همگانی محیط زیست

تعاریف و مفاهیم

- آموزش رسمی : مجموعه آموزش‌هایی است که شخص در نظام آموزشی، اعم از دولتی و غیردولتی، کسب کرده و مدرک مورد قبول وزارت آموزش و پرورش، وزارت علوم، تحقیقات و فن‌آوری یا دیگر مؤسسات دولتی را دریافت می‌کند.
- آموزش غیررسمی: ارتباط سازمان یافته و پایداری که به منظور حصول یادگیری طراحی شده و خارج از نظام آموزشی عادی مدرسه‌ای و دانشگاهی ارائه شود، آموزش غیررسمی نامیده می‌شود.
- آموزش فنی و حرفه‌ای: آموزشی علمی - کاربردی است که به منظور ایجاد مهارت و توانایی برای احراز شغل، در نظام رسمی آموزش یا خارج از آن به صورت خصوصی یا دولتی ارائه می‌شود و منجر به کسب مدرک تحصیلی رسمی یا گواهینامه مهارت می‌گردد.
- آموزش عمومی: منظور از آموزش عمومی، آموزش‌هایی است که در دوره‌های پیش‌دبستانی، ابتدایی، راهنمایی تحصیلی و همچنین دوره‌های سوادآموزی به آموزش‌گیرندگان ارائه می‌شود. این آموزش‌ها به لحاظ اینکه منجر به کسب مهارت خاصی نمی‌گردد، عمومی تلقی می‌شود.
- آموزش عالی: یکی از سطوح نظام آموزشی است که شرط ورود به آن طی دوره پیش‌دانشگاهی یا پایان تحصیلات چهار ساله متوسط می‌باشد. فارغ‌التحصیلان این سطح از آموزش به اخذ مدرک کاردانی، کارشناسی، کارشناسی ارشد، دکترای حرفه‌ای، دکتری تخصصی و فوق تخصصی نایل می‌شوند.
- دوره آموزشی: برنامه آموزشی مدونی است که در طی زمان معینی با هدف تغییر در نگرش و رفتار آموزش‌گیرندگان اجرا شده و منجر به اخذ گواهینامه پایان دوره می‌گردد.
- کارگاه آموزشی: کارگاه آموزشی، مکانی است که برای اجرای برنامه‌های آموزشی تجهیز شده و دانش‌آموزان یا کارآموزان در آنجا مهارت‌های لازم را براساس دستورالعمل‌های مصوب کسب می‌کنند.
- آموزش ضمن خدمت: به آموزش‌هایی گفته می‌شود که در طول سنوات خدمت کارکنان و کارگران به آنان ارائه می‌شود و شامل آموزش‌های ضمن خدمت عام و ضمن خدمت خاص می‌باشد.
- آموزش ضمن خدمت عام: آموزش‌هایی است که براساس استانداردها و برنامه‌های از پیش تعیین شده توسط سازمان مجری در طول سنوات خدمت کارگران و کارکنان به آنان داده می‌شود.
- آموزش ضمن خدمت خاص: آموزش‌هایی است که بر حسب مورد برای رفع کمبودهای آموزشی یا ارتقای مهارت کارکنان یک سازمان به صورت یک برنامه خاص تهیه، تدوین و اجرا می‌شود. برنامه این آموزش براساس سفارش دستگاه اجرایی نیازمند، توسط سازمان آموزش‌دهنده تهیه، تدوین و اجرا می‌شود.
- آموزش همگانی محیط زیست: به مجموعه اقداماتی که رسانه‌های گروهی و مراکز فرهنگی در جهت ارتقاء سطح دانش زیست محیطی جامعه انجام می‌شود اطلاق می‌شود.
- اصل عمومی بودن حفاظت از محیط زیست (مطابق با اصل پنجاهم قانون اساسی) همگانی بودن آموزش محیط زیست را در ضمیر خود نهفته دارد. همگانی بودن آموزش و آگاه‌سازی اجتماعی در رابطه با حفاظت از محیط زیست همواره مورد تأکید اجلاس‌ها و کنوانسیون‌های بین‌المللی از جمله اجلاس جهانی توسعه پایدار (۲۰۰۲)، دستور کار ۲۱، آموزش برای همه و افکار عمومی است. منظور از همگانی بودن آموزش هر دو فرآیند یادگیری و یاددهی است. کمتر کسی است که بر اصل یادگیری همگان به منظور افزایش سطح دانش و آگاهی خدشه وارد کند. اما مسئله یاددهی معمولاً مناقشه برانگیز است. به دلیل تقسیم کار در زندگی اجتماعی عصر

حاضر و ایجاد سازمان‌های تخصصی، انتظار این است که هر سازمانی مسئولیت حوزه مرتبط با عنوان و وظایف خود را به تنهایی برعهده گیرد. به همین دلیل انتظار اولیه این است که سازمان حفاظت محیط‌زیست نیز به تنهایی مسئولیت یاددهی و دانش‌افزایی محیط‌زیست را برای گروه‌های مختلف اجتماعی عهده‌دار شود. این انتظار با اصل عمومی بودن حفاظت در اصل پنجاهم قانون اساسی در تعارض است. علاوه بر آن با واقعیت محیط زیست که مفهومی به گستره نظام‌هستی، کلیه مخلوقات خداوندی، منظومه شمسی، زیستکره و انواع اکوسیستم‌ها است انطباق ندارد و نیز با رویکرد حفاظت جهانی محیط زیست قوانین و مقررات بین‌المللی و ملی از جمله منابع حقوق محیط‌زیست جمهوری اسلامی ایران مغایرت دارد. آموزش همگانی محیط زیست دارای دو وجه است اولاً همه اقشار، طبقات و صنوف اجتماعی، مخاطب آموزش محیط زیست هستند، در برنامه‌های آموزش محیط زیست نمی‌توان گروه یا طبقه‌ای را به هر دلیل بی‌نیاز از این آموزش به حساب آورد. ثانیاً آموزش‌دهی محیط زیست در حیطه صلاحیت و توان یک نهاد مسئول حفاظت از محیط زیست نیست. همه ارگان‌ها و نهادهای مسئول آموزش در کشور در حوزه و حدود خود با استناد به دستورکار ۲۱، اهداف آموزش برای همه، سند اجلاس جهانی ژوهانسبورگ، قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران و مصوبه سال ۱۳۷۴ شورایی عالی حفاظت محیط زیست در قبال آموزش محیط زیست مسئول هستند.

مصوبه سال ۱۳۷۴ شورایی عالی حفاظت محیط زیست آموزش همگانی را به دو بخش تقسیم می‌کند:

۱- آموزش‌گیرندگان (مخاطبین).

۲- آموزش‌دهندگان (نهادهای مسئول)، توجه به محتوای این مصوبه تأکید بر توزیع مسئولیت آموزش همگانی محیط زیست بین سازمانهای مختلف (تعامل بین بخشی) را روشن‌تر می‌سازد.

چگونه می‌توان تعامل بین‌بخشی را ایجاد و اهداف آموزش محیط زیست را با اهداف آموزش عمومی و بخشی و نیازهای جامعه منطبق ساخت و به برنامه تلفیقی مناسب دست یافت.

شکل (۱) مدلی تلفیقی در این رابطه را ارائه داده است.

شکل ۱- مدلی تلفیقی اهداف آموزش محیط زیست با اهداف علوم و آموزش کشور و نیازهای

اجتماعی

آموزش همگانی محیط زیست که مناسب‌تر است آموزش توسعه پایدار خوانده شود به دلیل تنوع موضوعات، تنوع مخاطبان و تنوع شیوه‌های آموزشی از پیچیدگی فراوانی برخوردار است. برخلاف آموزش‌های بخشی، آموزش محیط‌زیست جز در سایه برنامه، اراده و تعامل و اقدام جمعی میسر نیست. سازمان حفاظت محیط زیست بخش ناچیزی از منظومه آموزش توسعه پایدار است. حتی اگر همه بخش‌ها و نهادهای موجود در کشور نسبت به تنظیم و اجرای آموزش توسعه پایدار متعهد شوند باز هم نتیجه‌ای عاید نخواهد شد اگر برنامه هر یک از آنها با برنامه سایرین از انسجام کافی برخوردار نباشد شکل (۲) (الف، ب، ج) بیانگر تنوع و پیچیدگی آموزش محیط زیست و ضرورت تلفیق برنامه‌های آموزش محیط زیست و ایجاد انسجام و هماهنگی در برنامه‌های بخشی و ملی است.

با توجه به مسایل ذکرشده، در برنامه چهارم توسعه کشور به بحث آموزش محیط‌زیست پرداخته شد و ماده ۶۰ و ۶۴ قانون برنامه چهارم توسعه کشور درخصوص آموزش محیط‌زیست به تصویب رسید. بند الف ماده ۶۴ قانون برنامه به مقوله ارتقاء آگاهی‌های عمومی و دستیابی به توسعه پایدار به منظور حفظ محیط زیست و با تأکید بر گروه‌های اثرگذار و اولیت‌دار می‌پردازد. در همین راستا سازمان حفاظت محیط زیست آیین‌نامه اجرایی مربوط به این بند را تهیه و بنا به پیشنهاد شورای عالی حفاظت محیط زیست در جلسه مورخ ۲۸/۴/۱۳۸۵ هیأت وزیران تصویب نمود و تصویب‌نامه مذکور با شماره ۳۶۶۰۰/ت/۳۵۰۵۹-هـ مورخ ۱/۵/۱۳۸۵ به کلیه وزارتخانه‌ها و سازمان‌ها ابلاغ شد.

در مجموعه حاضر وضعیت آموزش محیط زیست کشور طبق گروه‌های مخاطب جدول شماره ۱ تشریح شده است.

جدول شماره ۱- تنوع روش‌های آموزشی و گروه‌های مخاطب در حوزه آموزش همگانی محیط

زیست

ردیف

عنوان

مخاطبین

۱

آموزش رسمی

- آمادگی

- مدارس (کلیه مقاطع تحصیلی)

- آموزش عالی

- نهضت سوادآموزی

- فنی و حرفه‌ای

۲

آموزش غیررسمی

- مدیران و سیاست‌گذاران

- تولیدکنندگان (صنعت، کشاورزی و خدمات)

- مصرف‌کنندگان (عامه مردم)

۳

آموزش ضمنی

- دیداری

- شنیداری

- نوشتاری

شکل ۲- ساختار تعاملی آموزش محیط زیست

آموزش محیط زیست

سازمان ۱

سازمان ۲

سازمان ۳

...

تنوع زیستی

انرژی

آب

الف - تنوع آموزش‌دهندگان

آموزش محیط زیست

زنان
 نیروهای داوطلب
 مدیران
 دانش‌آموزان
 جنگل
 آلودگی
 زباله و بازیافت
 ب - تنوع مخاطبان
 آموزش محیط زیست
 رسمی
 غیررسمی
 ضمنی

 لایه ازن
 هوا
 خاک
 ج - تنوع روش‌های آموزش محیط زیست

فصل دوم

۱) آموزش رسمی کشور

آموزش رسمی - آمادگی:

به طور کلی در زمینه آموزش رسمی کودکان زیر ۷ سال (مقطع پیش‌دبستانی و آمادگی) در زمینه محیط زیست تا کنون در سطح ملی اقدام زیربنایی و شایسته‌ای که مبتنی بر برنامه‌ریزی اصولی باشد صورت نپذیرفته است. لذا وضعیت موجود آموزش رسمی این گروه (شامل کودکان، مربیان و اولیاء) مطلوب ارزیابی نمی‌گردد در حالی که نتایج پژوهش‌های علمی نشان می‌دهد که فرآیند جامع‌پذیری با هدف تغییر رفتار در سنین کودکی آغاز می‌شود. مع‌الوصف اهم اقدامات انجام شده در سطح ملی (ستادی و استانی) به شرح زیر است:

- جهت تعمیق و توسعه همکاری‌های آموزشی در زمینه محیط زیست با دفاتر ستادی امور کودکان سازمان بهزیستی کشور اقداماتی صورت گرفته است.

- تولید و چاپ مجموعه کتاب‌های دانستنی‌های زیست محیطی ویژه کودکان با موضوعات آب، هوا، انرژی، زباله، درخت و جنگل و تنوع زیستی توسط دفتر آموزش زیست محیطی سازمان حفاظت محیط زیست (۱۳۸۲-۱۳۸۳).

- تولید مجموعه کلیپ‌های آموزشی تحت عناوین « آسمون شهر ما» با ۳۰ موضوع زیست محیطی، « زمین تنها نیست»، « زیباترین ترانه» و « سرگرمی‌های زیست محیطی» به صورت CD و یا VHS ویژه کودکان.

- تهیه و چاپ مجموعه روزنامه‌های دیواری با موضوعات آب، هوا، زباله، درخت و جنگل، انرژی و تنوع زیستی و در اختیار قراردادن CD آماده به چاپ آن به واحدهای مربوطه و علاقمند به محیط زیست.

- تولید و چاپ مجموعه کتاب‌های «آشنایی با محیط زیست» ویژه کودکان ۶ - ۵ سال.
- مشارکت سازمان حفاظت محیط زیست در جشنواره‌ها و برنامه‌های فرهنگی در زمینه محیط زیست برای کودکان.
- تولید و پخش برنامه‌های زیست محیطی ویژه کودکان در شبکه‌های مختلف صدا و سیما.
- اقدام برخی نهادهای فرهنگی در جهت تولید کتب، نشریات، برپایی جشنواره‌ها و برنامه‌های زیست محیطی خاص کودکان.

چالش‌های موجود در بخش آمادگی:

- آگاهی ناکافی از نیازهای آموزشی کودکان و مربیان در زمینه محیط زیست جهت تدوین برنامه‌های آموزشی اثربخش.
- شناخت ناکافی از روش‌های نوین تکنولوژی آموزشی ویژه کودکان.
- مشخص نبودن جایگاه آموزش همگانی محیط زیست در فرآیند برنامه‌ریزی آموزشی ضمن خدمت مربیان مهدهای کودک.
- پراکنده‌کاری در زمینه آموزش مفاهیم زیست محیطی بوسیله نهادهای دولتی و غیردولتی و نبود وحدت رویه خاص.
- تعارض آموزش‌های نظری ویژه کودکان با واقعیت رفتارهای زیست محیطی خانواده و جامعه.
- بودجه ناکافی و تخصیص نامناسب اعتبارات در زمینه اجرای برنامه‌های آموزشی - فرهنگی ویژه کودکان.
- حمایت ناکافی دولت از فعالیتهای فرهنگ‌سازی به وسیله نهادهای غیردولتی برای کودکان.

علاوه بر ذکر اقدامات انجام شده و چالش‌های موجود در بخش آمادگی به‌زمینه‌های مثبت

ذیل نیز اشاره می‌شود:

- با توجه به اقدامات انجام شده مذکور، مراکز مهدهای کودک و آمادگی در راستای همکاری با این سازمان در فعالیتهای آموزشی و فرهنگ‌سازی زیست محیطی اعلام آمادگی بیشتری نموده‌اند.
- کودکان مقطع آمادگی برای دریافت پیام‌های آموزشی، از آمادگی ذهنی بالایی برخوردار هستند.
- تعامل و آمادگی سازمان بهزیستی برای همکاری با سازمان حفاظت محیط زیست.
- انجام فعالیتهای فرهنگی زیست محیطی بوسیله برخی نهادهای غیردولتی برای کودکان مقطع آمادگی.
- تلاش بیشتر صدا و سیما در تولید و پخش برنامه‌های رادیو و تلویزیون کودکان.
- وجود ظرفیت مناسب برای تولید مواد کمک آموزشی ویژه کودکان در سازمان حفاظت محیط زیست.

آموزش رسمی - مدارس (کلیه مقاطع تحصیلی):

وضعیت موجود آموزش رسمی محیط زیست در مدارس کشور با توجه به به‌جود آمدن شرایط مساعد و حساسیت‌های لازم در وزارت آموزش و پرورش در دو مقطع دبستان و دبیرستان نسبتاً خوب ارزیابی می‌گردد. مشروط بر تداوم و استمرار اقدامات انجام شده می‌توان شرایط را در چند سال آتی امیدوار کننده تصور نمود. اما در زمینه آموزش رسمی محیط زیست در مقطع راهنمایی و آموزش‌های ضمن خدمت معلمان و آموزگاران اقدامات انجام شده ناکافی می‌باشد که باید مورد توجه بیشتر قرار گیرد. همچنین تصویب پیمان‌نامه «دانش‌آموز و طبیعت» در دومین نشست دوره سوم مجلس دانش‌آموزی (هشتمین اجلاس) زمینه همکاری و تعامل بین دو دستگاه را هموار نموده‌است. اهم اقدامات انجام شده در سطح ملی (ستادی و استانی) به شرح زیر است:

- مطالعات تطبیقی کتاب‌ها و برنامه‌های درسی برخی از کشورها در دفتر برنامه‌ریزی و تألیف کتاب‌های درسی وزارت آموزش و پرورش

در حوزه آموزش محیط زیست در حال انجام می‌باشد. برگزاری کارگاه‌های آموزشی - بین‌المللی با هدف تغییر نگرش آموزشگران و برنامه‌ریزان آموزشی در ایران و استفاده از تجارب کارشناسان سایر کشورها از اهم اقدامات انجام شده در این زمینه می‌باشد.

- اصلاح محتوی (مطالب، تصاویر، نقشه‌ها، نمودارها) و گنجاندن مفاهیم زیست محیطی در کتاب‌های درسی علوم و ادبیات فارسی (بخوانیم و بنویسیم) مقطع دبستان و شیمی و جغرافیای مقطع دبیرستان.

- برگزاری کارگاه‌های آموزشی ویژه برنامه‌ریزان درسی وزارت آموزش و پرورش جهت افزایش آگاهی‌های برنامه‌ریزان درسی نسبت به مسائل زیست محیطی و استمرار آن در سطح ملی و منطقه‌ای.

- با توجه به تفاهم‌نامه آموزش و پرورش و سازمان حفاظت محیط زیست و به‌منظور پیشبرد اصولی‌تر اهداف آموزش محیط زیست در مدارس تفاهم‌نامه مذکور در حال تمدید می‌باشد.

- در برخی از مدارس سطح کشور برنامه‌های آموزش محیط زیست در خارج از فضاهای آموزشی و در محیط‌های طبیعی اجرا می‌شوند که این روش نوین آموزشی، بستر نسبتاً مناسبی را برای ارائه آموزش‌های زیست محیطی به دانش‌آموزان فراهم نموده‌است.

- در حال حاضر بسیاری از برنامه‌های آموزش زیست محیطی در قالب فعالیت‌های فوق برنامه از طریق سازمان دانش‌آموزی در سطح ملی و با مشارکت کانون‌های دانش‌آموزی انجام می‌شود.

چالش‌های موجود در بخش مدارس:

- اطلاعات آموزشی محیط زیست در کتب درسی دانش‌آموزان کلی و فاقد نیازمندی‌های محلی و منطقه‌ای است.

- کمبود امکانات و تجهیزات کمک آموزشی و... جهت ارائه آموزش‌های زیست محیطی.

- کمبود منابع علمی و اطلاعاتی در زمینه محیط زیست در سطح مدارس و در مقاطع مختلف تحصیلی.

- کمبود اطلاعات و ضعف در اطلاع‌رسانی زیست محیطی برای نظام برنامه‌ریزی درسی وزارت آموزش و پرورش.

- محدودیت بودجه و تخصیص نامناسب اعتبارات.

- کیفیت فعلی چاپ کتاب‌های درسی از میزان اثرگذاری پیام‌های تصویری زیست محیطی می‌کاهد.

- به وضعیت آموزش زیست محیطی معلمان و آموزگاران مدارس به عنوان یکی از اهرم‌های تأثیرگذار در تحقق اهداف آموزش محیط زیست از طریق اجرای برنامه‌های آموزش ضمن خدمت توجه چندانی نشده‌است.

علاوه بر ذکر اقدامات انجام شده و چالش‌های موجود در بخش مدارس (کلیه مقاطع

تحصیلی) به زمینه‌های مثبت ذیل نیز اشاره می‌شود:

- انجام مطالعات تطبیقی در سیستم آموزش رسمی کشور به عنوان یکی از راهکارهای زیربنایی جهت تنظیم موضوعات آموزشی.

- کارشناسان و برنامه‌ریزان درسی در سال‌های اخیر به موضوعات زیست محیطی در گروه‌های مختلف درسی تمایل و علاقمندی بیشتری نشان داده‌اند.

- علاقمندی و مستعد بودن دانش‌آموزان به مشارکت در فعالیت‌ها و طرح‌های آموزش زیست محیطی.

- تغییر شیوه‌ها آموزشی در مدارس به سمت شیوه‌های نوین مشارکتی.

- استقبال واحدهای استانی سازمان حفاظت محیط زیست و وزارت آموزش و پرورش از گسترش همکاری‌های دوجانبه.

- گرایش دانش‌آموزان به تشکیل تشکلهای فعال دانش‌آموزی در حوزه محیط زیست.

آموزش رسمی - آموزش عالی

بدیهی است آموزش‌ها و فرهنگ‌سازی زیست محیطی زمانی به تحکیم اخلاق زیست محیطی در جامعه منجر می‌گردد که بر پایه تحقیقات و پژوهش کافی بنا شده‌باشد و از آن طریق برنامه‌ها و فعالیت‌های در حال اجرا براساس اصول علمی و روش‌های اثربخش دنبال گردد. بخش آموزش عالی کشور به عنوان یکی از اصلی‌ترین بخش‌های متولی تحقیقات و پژوهش کشور محسوب می‌گردد. اما در شرایط حاضر متأسفانه پژوهش و تحقیقات در زمینه آموزش و فرهنگ‌سازی زیست محیطی از جایگاه شایسته‌ای در بخش آموزش عالی برخوردار نمی‌باشد. در شرایط فعلی دانشگاه‌های کشور به ضرورت انجام تحقیقات کاربردی در زمینه فرهنگ و اخلاق زیست محیطی توجه شایانی ندارند و تحقیقات انجام شده در این زمینه از نظر کمی و کیفی بسیار ناچیز است. ضمناً در زمینه آموزش محیط زیست چه از نظر تلفیق آموزش‌های زیست محیطی در همه رشته‌های تحصیلی به نحوی که فارغ‌التحصیلان حداقل مهارت کاربردی و نگرش زیست محیطی مرتبط با حرفه خود را کسب نماید، اقدامات انجام شده ناکافی است.

اهم اقدامات انجام شده در سطح ملی (ستادی و استانی) به شرح زیر است:

- تعداد معدودی از دانشگاهها با اجرای طرح دانشگاه سبز اقدام به انجام فعالیت‌های زیست محیطی مختلفی در سطح دانشگاهها نموده‌اند.
- همکاری سازمان در اجرای طرح آموزش سبز در سبز با هدف ارتقای دانش زیست محیطی دانشجویان سراسر کشور با وزارت علوم، تحقیقات و فناوری.
- وضعیت انتشار کتب تخصصی زیست محیطی با هدف دانش افزایی در حوزه‌های متنوع محیط زیست ناکافی ارزیابی می‌گردد.
- برخی از دانشگاهها به منظور شناخت محیط زیست دروسی اختیاری در زمینه محیط زیست را برای برخی رشته‌های تحصیلی تصویب کرده‌اند که البته به مهارت آموزی منجر نمی‌شود.
- همکاری متقابل دانشگاهها و مؤسسات آموزش عالی در حوزه پژوهش و آموزش با سازمان حفاظت محیط زیست در سال‌های اخیر افزایش یافته‌است.

چالش‌های موجود در بخش آموزش عالی:

- عدم توازن تعداد دانشجویان در حال تحصیل در رشته‌های محیط زیست نسبت به تعداد اعضای هیأت علمی و خدمات مورد نیاز.
- کمبود شدید منابع علمی و تخصصی در زمینه محیط زیست.
- موجود نبودن گرایش‌های تخصصی رشته محیط زیست در تحصیلات تکمیلی و در نتیجه عدم رفع نیازهای تخصصی این بخش در ارتباط با موضوعات خاص.
- کمبود منابع علمی و اطلاعاتی محیط زیست در کتابخانه‌های مراکز آموزش عالی و عدم تبادل منابع و اطلاعات بین سازمان حفاظت محیط زیست و مراکز دانشگاهی.
- ناشناخته ماندن نیازهای آموزشی رشته‌های مختلف تحصیلی در بخش آموزش عالی در زمینه محیط زیست و در نتیجه عدم امکان ارائه آموزش‌های متناسب و کاربردی.

علاوه بر ذکر اقدامات انجام شده و چالش‌های موجود در بخش آموزش عالی به زمینه‌های مثبت ذیل نیز اشاره می‌شود:

- علاقمندی بعضی از مراکز آموزش عالی به فعالیت‌های آموزشی و تحقیقاتی زیست محیطی.
- تمایل دانشجویان مراکز آموزش عالی به مشارکت در فعالیت‌های گروههای غیردولتی زیست محیطی.
- وجود زمینه مناسب فرهنگی در بین اقشار دانشجویی و دانشگاهی جهت انجام برنامه‌های آموزش زیست محیطی.

آموزش رسمی - فنی و حرفه‌ای

در حال حاضر آموزش‌های بخش فنی و حرفه‌ای کشور از طریق دو مرجع متفاوت انجام می‌شود. بخشی از آموزش‌های فنی و حرفه‌ای از طریق وزارت آموزش و پرورش که دارای ۱۱۲۳ هنرستان فنی و حرفه‌ای (سال ۱۳۸۰) و همچنین ۱۲۴۰ رشته آموزش مهارتی و کارودانش صورت می‌پذیرد. از طرف دیگر سازمان آموزش فنی و حرفه‌ای کشور وابسته به وزارت کار و امور اجتماعی متولی آموزش‌های فنی و حرفه‌ای کوتاه مدت بوده و با دارا بودن ۵۳۹ مرکز (سال ۱۳۸۲) در سطح کشور تربیت بخش بزرگی از نیروی انسانی ماهر بخش‌های فنی کشور را بر عهده دارد. منابع و کتب و جزوات آموزش رشته‌های تحت پوشش سازمان فنی و حرفه‌ای از محتوی زیست محیطی لازم برخوردار نیستند.

اهم اقدامات انجام شده در سطح ملی (ستادی و استانی) به شرح زیر است:

- در حال حاضر در سازمان فنی و حرفه‌ای کشور واحدی جهت تلفیق محتوای زیست‌محیطی در استانداردهای مهارتی و آموزشی رشته‌های مختلف تحت پوشش آن سازمان دایر شده‌است.
- در بخش آموزش‌های فنی و حرفه‌ای وزارت آموزش و پرورش کتاب‌هایی با محتوی آموزش محیط زیست منتشر شده‌است.
- پروژه نیازسنجی آموزش زیست محیطی رشته‌های اتومکانیک و صافکاری بخش فنی و حرفه‌ای به عنوان نمونه توسط سازمان حفاظت محیط زیست انجام شده‌است.

چالش‌های موجود در بخش فنی و حرفه‌ای:

- سطح دانش زیست محیطی مربیان آموزشی رشته‌های مختلف فنی و حرفه‌ای کشور اندک می‌باشد.
- نبود برنامه مشخص برای استفاده بهینه از قابلیت‌های ملی در بخش فنی و حرفه‌ای جهت آموزش و فرهنگ‌سازی محیط زیست.
- عدم تعامل سازمان فنی و حرفه‌ای با بخش صنعتی کشور برای استفاده بهینه از ظرفیت‌ها و اعتبارات آموزشی جهت برنامه‌ریزی آموزش‌های زیست محیطی.
- عدم شناخت از الگوها و روش‌های نوین آموزش محیط زیست خاص کارگاه‌های فنی که امروزه در بسیاری از کشورهای صاحب تجربه استفاده می‌شود.
- نبود ظرفیت کافی در سازمان حفاظت محیط زیست جهت تعامل با حوزه آموزش فنی و حرفه‌ای کشور.
- کمبود منابع مالی.
- عدم انجام پژوهش‌های لازم جهت تعیین نیازهای آموزش بخش فنی و حرفه‌ای در زمینه محیط زیست.

علاوه بر ذکر اقدامات انجام شده و چالش‌های موجود در بخش فنی و حرفه‌ای به زمینه‌های

مثبت ذیل نیز اشاره می‌شود:

- وجود مراکز، آموزشگاه‌های آزاد و کارگاه‌های مختلف در بخش فنی و حرفه‌ای کشور زمینه و موقعیت بسیار مناسبی را برای ارائه آموزش‌های زیست‌محیطی فراهم می‌نماید.
- امکان آموزش در مراکز ثابت، از طریق واحدهای سیار، آموزش در پادگان‌ها، آموزش ضمن کار و آموزش توسط آموزشگاه‌های آزاد در سازمان فنی و حرفه‌ای که زمینه وسیعی را برای انتقال پیام‌های زیست محیطی فراهم می‌کند.
- با توجه به فنی و صنعتی بودن بیشتر رشته‌های تحت پوشش بخش فنی و حرفه‌ای از طریق ارائه آموزش‌های زیست محیطی بخش عمده‌ای از معضلات ناشی از واحدها و کارگاه‌های صنعتی قابل حل خواهد بود.

- اقدامات آموزش و پرورش در زمینه آموزش‌های زیست محیطی به این گروه‌های هدف از جمله انتشارات زیست محیطی مثبت ولی ناکافی ارزیابی می‌گردد.

آموزش رسمی - نهضت سوادآموزی:

سازمان نهضت سوادآموزی مرجع رسمی آموزش نوسوادان و کم‌سوادان جامعه محسوب می‌گردد. سازمان حفاظت محیط زیست براساس اهدافی که در جهت آموزش زیست محیطی این بخش از مخاطبین دنبال می‌نماید تعامل خوبی را با نهاد مذکور برقرار نموده و در این زمینه اقدامات انجام شده مناسب ارزیابی می‌گردد.

فعالیت‌های آموزش زیست محیطی انجام شده به‌ویژه در مناطق روستایی و عشایری کشور مورد توجه بوده اما شایسته است که در مناطق شهری نیز به نحو جدی‌تری دنبال می‌شود.

اهم اقدامات انجام شده در سطح ملی (ستادی و استانی) به شرح زیر است:

- انعقاد تفاهم‌نامه همکاری متقابل بین سازمان حفاظت محیط زیست و نهضت سوادآموزی در سطح ملی در سال‌های اخیر (۱۳۸۳ - ۱۳۷۸)

- انعقاد تفاهم‌نامه همکاری در سطح ملی به انعقاد تفاهم‌نامه‌های استانی بین واحدهای تابعه دو دستگاه منجر شده و در نتیجه همکاری متقابل و تنگاتنگی بین بیشتر واحدهای استانی وجود دارد.

- چاپ و انتشار کتاب‌های متنوع با مضامین زیست محیطی با در نظر گرفتن نیازهای زیست محیطی منطقه‌ای و محلی در سطح ستادی و استانی در دستگاه اجرایی.

- آموزش کتاب‌های منتشر شده به نوسوادان و کم‌سوادان.

- انجام فعالیت‌های فرهنگی و اجتماعی متنوع از جمله برگزاری انواع مسابقات و جشنواره‌های فرهنگی در سطح استانی ویژه نوسوادان.

- برگزاری کارگاه‌های آموزشی، مهارتی متعدد جهت افزایش دانش زیست محیطی آموزشیاران نهضت سوادآموزی در سطوح استانی.

چالش‌های موجود در بخش نهضت سوادآموزی:

- هماهنگی ناکافی در سطح واحدهای استانی با همدیگر و عدم استفاده از تجربیات حاصله.

- کمبود اعتبارات جهت چاپ و انتشار کتب آموزشی.

- ظرفیت لازم برای فعالیت آموزشی نوسوادان در زمینه محیط زیست وجود ندارد.

- فعالیت‌های سوادآموزی، کل جمعیت بی‌سواد کشور را پوشش نمی‌دهد.

علاوه بر ذکر اقدامات انجام شده و چالش‌های موجود در بخش نهضت سوادآموزی به

زمینه‌های مثبت ذیل نیز اشاره می‌شود:

- وجود بستر مناسب جهت همکاری فیما بین دو دستگاه اجرایی.

- کاهش نرخ بیسوادی و فراهم آمدن شرایط مساعد برای انتقال پیام‌های آموزش محیط زیست.

- تمرکز بیشتر فعالیت‌های نهضت سوادآموزی در حوزه‌های مناطق روستایی و عشایری و تأثیر مثبت آموزش‌های زیست محیطی بر محیط زیست طبیعی کشور.

- حس علاقمندی و مشارکت فعال کارشناسان آموزش و برنامه‌ریزان درسی نهضت سوادآموزی به آموزش‌های زیست محیطی.
- تیراژ بالای کتاب‌های منتشر شده در نهضت سوادآموزی و ایجاد امکان انتقال پیام‌های آموزش زیست محیطی در سطح گسترده.
- وجود تکنولوژی آموزشی مناسب در سازمان مسئول سوادآموزی.
- در پایان این بخش به ارایه راهبردها، راهکارها، طرح‌ها و پروژه‌های موردی بخش آموزش رسمی پرداخته شده‌است.

اهداف، راهبرد، راهکار و طرح‌های بخش آموزش رسمی

تذکرات: - با توجه به اینکه سازمان حفاظت محیط زیست در آیین‌نامه اجرایی بند الف ماده ۶۴ قانون برنامه چهارم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی به عنوان مسئول کارگروه تعیین شده‌است لذا در انجام کلیه طرح‌های ارایه شده حضور و همکاری فعال خواهدداشت. - سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی به عنوان متولی امر برنامه‌ریزی و بودجه، تأمین‌کننده بودجه طرح‌های ارایه شده می‌باشد. - طبق مصوبه شماره ۵۶۰۶۰/۱۹۰۱ مورخ ۲۴/۴/۱۳۸۶ شورایعالی اداری، سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور از تاریخ مصوبه مذکور تحت عنوان دو معاونت به نام‌های «معاونت توسعه مدیریت و سرمایه انسانی رئیس جمهور» و «معاونت برنامه‌ریزی و نظارت راهبردی رئیس‌جمهور» فعالیت می‌کند. لذا در برنامه ارایه شده انجام فعالیت‌های مربوط به سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور بر عهده «معاونت برنامه‌ریزی و نظارت راهبردی رئیس‌جمهور» می‌باشد. - دستگاه‌های اجراکننده پروژه‌های طرح شده می‌توانند بنا به ضرورت از سایر ارگان‌ها به عنوان عضو همکار دعوت به عمل آورند.

عنوان	اهداف برنامه چهارم	راهبردهای برنامه چهارم	راهکارهای برنامه چهارم	طرح	دستگاه‌های همکار
بخش					

سازمان بهزیستی یونسف- یونسکو - وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی وزارت آموزش و پرورش سازمان نهضت سوادآموزی - وزارت آموزش و پرورش - سازمان بسیج سازندگی- یونسکو سازمان بهزیستی- وزارت آموزش و پرورش- وزارت علوم، تحقیقات و فناوری - سازمان نهضت سوادآموزی- وزارت کار و امور اجتماعی (سازمان فنی و حرفه‌ای) وزارت کار و امور اجتماعی (سازمان فنی و حرفه‌ای)- وزارت صنایع و معادن - وزارت آموزش و پرورش (نقتر فنی و حرفه‌ای) - طرح آگاسازی و دانش‌افزایی مریبان در مراکز تربیت مربی سازمان فنی و حرفه‌ای کشور در زمینه محیط زیست	- طرح آگاسازی و دانش‌افزایی مریبان مهدهای کودک و مراکز پیش‌دبستانی در زمینه محیط زیست - طرح آگاسازی و دانش‌افزایی آموزشگران مقطع مختلف تحصیلی آموزش و پرورش در زمینه محیط زیست - طرح آگاسازی و دانش‌افزایی آموزشگران نهضت سوادآموزی در زمینه محیط زیست - طرح آگاسازی و دانش‌افزایی برنامه‌ریزان آموزشی نظام آموزش رسمی کشور در زمینه محیط زیست - طرح آگاسازی و دانش‌افزایی مریبان در مراکز تربیت مربی سازمان فنی و حرفه‌ای کشور در زمینه محیط زیست	1- آگاهی‌سازی و دانش‌افزایی آموزشگران، برنامه‌ریزان آموزشی و مریبان در زمینه محیط زیست	- دانش‌افزایی و ارتقای سطح آگاهی‌های زیست‌محیطی گروه‌های هدف ظرفیت‌سازی در زمینه تولید، توزیع و ترویج دانش زیست‌محیطی در حوزه آموزش رسمی کشور - توسعه و بهبود نظام‌های اطلاع‌سانی در زمینه محیط زیست - شناخت و بکارگیری ابزارها و شیوه‌های ترویج فرهنگ محیط‌زیست در بین گروه‌های هدف - تشویق و ترغیب گروه‌های هدف به کسب و انتقال دانش محیط‌زیست - تمرکززدایی و کاهش تصدی نولت در امر اجرای آموزش و واگذاری فعالیت‌های تصدی‌گری به بخش‌های غیردولتی	فرهنگ‌سازی و آشنا نمودن گروه‌های هدف در بخش آموزش رسمی کشور در زمینه محیط زیست اشاعه فرهنگ اخلاق زیست‌محیطی و شیوه‌های زندگی سازگار با محیط زیست در بین گروه‌های هدف افزایش و جلب مشارکت گروه‌های هدف در حفاظت از محیط‌زیست	آموزش رسمی

دستگاه‌های همکار	طرح	راهکارهای برنامه چهارم	راهبردهای برنامه چهارم	اهداف برنامه چهارم	عنوان بخش
وزارت آموزش و پرورش - سازمان نهضت سوادآموزی یونسکو وزارت آموزش و پرورش - سازمان نهضت سوادآموزی یونسکو سازمان بجزیستی - یونیسف - وزارت آموزش و پرورش (کلون پرورش فکری کودکان و نوجوانان) سازمان بجزیستی - یونیسف - یونسکو وزارت علوم، تحقیقات و فناوری - سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور	- طرح گنجاندن مفاهیم و موضوعات زیست‌محیطی در کتابهای درسی مقاطع مختلف تحصیلی نظام آموزش و پرورش و نهضت سوادآموزی - طرح تهیه کتابهای کمک آموزشی دانش‌آموزان و آموزشداران - طرح تهیه کتابهای کمک آموزشی ویژه کودکان - طرح تهیه کتابهای راهنمای روش آموزش محیطزیست به کودکان، ویژه مربیان و خانواده‌ها - طرح بازنگری رشته‌های تحصیلی دانشگاهی با نگرش توسعه پایدار و تلفیق ملاحظات زیست‌محیطی - طرح تدوین استانداردهای آموزش محیطزیست برای مشاغل تحت پوشش سازمان فنی و حرفه‌ای کشور و تطبیق آن با برنامه درسی کارآموزان	2- تلفیق برنامه‌های شناخت از محیطزیست به عنوان يك الویت در مواد آموزشی آموزش و پرورش 3- تلفیق مفاهیم و موضوعات محیطزیستی در برنامه‌های آموزش پیش‌دستانی 4- افزایش مهارتهای زیست‌محیطی فارغ‌التحصیلان دانشگاهی از طریق گنجاندن دروس و سرفصل‌های زیست محیطی در برنامه درسی دوره‌های آموزشی عالی			آموزش رسمی

وزارت کار و امور اجتماعی (سازمان فنی و حرفه‌ای) - مؤسسه استاندارد و تحقیقات صنعتی - وزارت صنایع و معادن سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور - وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی - سمن (سازمان‌های مردم نهاد) - وزارت کشور	- ایجاد نهاد ملی آموزش برای توسعه پایدار	5 - تقویت و بهبود برنامه‌های آموزش فنی و حرفه‌ای متناسب با اهداف حفاظت از محیط‌زیست 6- برنامه‌ریزی و سیاستگذاری همانگ توسط نهادهای دولتی و غیردولتی در زمینه توسعه فرهنگ حفاظت از محیط‌زیست			

عنوان بخش	اهداف برنامه چهارم	راهبردهای برنامه چهارم	راهکارهای برنامه چهارم	طرح	دستگاه‌های همکار
		7- افزایش کمی و بهبود کیفی، منابع آموزشی برای گروه‌های هدف در زمینه محیط‌زیست		- طرح توانمندسازی مولفین کتب درسی مقاطع مختلف تحصیلی نظام آموزش و پرورش در زمینه محیط زیست - طرح توانمندسازی مولفین کتب درسی و مواد کمک آموزشی	وزارت آموزش و پرورش

سازمان نهضت سوادآموزی - بسیج سازندگی سازمان نهضت سوادآموزی - وزارت آموزش و پرورش - وزارت علوم، تحقیقات و فناوری - وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی - سازمان صدا و سیما - وزارت کشور سازمان بهزیستی - وزارت آموزش و پرورش - سازمان نهضت سوادآموزی - وزارت علوم، تحقیقات و فناوری - وزارت کار و امور اجتماعی (سازمان فنی و حرفه‌ای) - سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور وزارت آموزش و پرورش - سازمان بهزیستی - وزارت علوم، تحقیقات و فناوری - سازمان نهضت سوادآموزی - یونسکو - سازمان فنی و حرفه‌ای سازمان بهزیستی - وزارت آموزش و پرورش - وزارت علوم، تحقیقات و فناوری - سازمان نهضت سوادآموزی - وزارت صنایع و معادن	نهضت سوادآموزشی - طرح تجهیز مراکز آموزشی به منابع علمی و تجهیزات کمک آموزشی زیست‌محیطی - امکان سنجی استفاده مطلوب از ظرفیتهای موجود در نظام آموزش رسمی برای انجام آموزش، تحقیق و ترویج - طرح شناسایی و تعیین سطح نیازهای آموزشی گروه‌های هدف در زمینه محیط‌زیست - طرح انجام مطالعات تطبیقی روش‌های متناسب آموزشی برای گروه‌های هدف در زمینه محیط زیست - شناسایی موضوعات و اولویتهای آموزشی در زمینه محیط زیست با توجه به نیازهای طبقات مختلف	8 - بهره‌گیری از ظرفیت‌های مازاد نظام آموزش رسمی کشور برای آموزش، تحقیق و ترویج 9- انجام پژوهش‌های علمی به منظور شناخت از نیازهای آموزشی گروه‌های هدف در زمینه محیط‌زیست			آموزش رسمی

عنوان بخش	اهداف برنامه چهارم	راهبردهای برنامه چهارم	راهکارهای برنامه چهارم	طرح	دستگاههای همکار
آموزش رسمی	10- ایجاد و تقویت شبکهها و بانکهای اطلاعاتی و تجهیز کتابخانهها به اطلاعات و آمارهای زیستمحیطی	11- توسعه تحقیقات علمی کاربردی در زمینه آموزش و ترویج فرهنگ محیطزیست	12- دستیابی به روشها و فناوریهای نوین آموزش محیط	- طرح تربیت پژوهشگر در حوزه آموزش محیطزیست - طرح تجهیز کلیه مدارس و مراکز آموزش عالی به سختافزارهای رایانهای و ایجاد شبکههای ارتباطی - طرح ایجاد سایتهای آموزشی محیط زیست و تهیه بانکهای اطلاعاتی برای مدارس و مراکز آموزش عالی به منظور آموزش الکترونیکی	وزارت علوم، تحقیقات و فناوری - وزارت آموزش و پرورش وزارت آموزش و پرورش - وزارت علوم، تحقیقات و فناوری - وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی - یونسکو - وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات - سازمان مدیریت و برنامه ریزی کشور (مرکز آمار) - وزارت آموزش و پرورش - وزارت علوم، تحقیقات و فناوری
	11- توسعه تحقیقات علمی کاربردی در زمینه آموزش و ترویج فرهنگ محیطزیست	اجرای برنامههای تحقیقاتی مشترک بین دستگاهی در زمینه ترویج فرهنگ حفاظت از محیطزیست	اجرای طرح روش شناختی آموزش محیطزیست برای	وزارت آموزش و پرورش - وزارت علوم، تحقیقات و فناوری	وزارت آموزش و پرورش - وزارت علوم، تحقیقات و فناوری
	12- دستیابی به روشها و فناوریهای نوین آموزش محیط	اجرای طرح روش شناختی آموزش محیطزیست برای	وزارت آموزش و پرورش - وزارت علوم، تحقیقات و فناوری	وزارت آموزش و پرورش - وزارت علوم، تحقیقات و فناوری	وزارت آموزش و پرورش - وزارت علوم، تحقیقات و فناوری

سازمان بهزیستی - سازمان نهضت سوادآموزی - سازمان فنی و حرفه‌ای - یونسکو وزارت آموزش و پرورش - وزارت علوم، تحقیقات و فناوری - سازمان بهزیستی - سازمان فنی و حرفه‌ای - یونسکو وزارت آموزش و پرورش - وزارت علوم، تحقیقات و فناوری - سازمان بهزیستی - سازمان فنی و حرفه‌ای - سازمان نهضت سوادآموزی - یونسکو	مخاطبین مختلف بخش آموزش رسمی کشور - انجام طرح مطالعات تطبیقی در زمینه فناوریهای نوین آموزش محیطزیست گروههای هدف - طرح هم‌اندیشی بین‌المللی در زمینه آموزش محیطزیست	زیست و استفاده بهینه از روشهای موجود 13- بهره‌رسانی از امکانات و تجارب جهانی در آموزش محیطزیست			

					عنوان

بخش	اهداف برنامه چهارم	راهبردهای برنامه چهارم	راهکارهای برنامه چهارم	طرح	دستگاههای همکار
آموزش رسمی	14- استقاده بپینه از ظرفیتها و قابلیت‌های رسانه‌های ارتباط جمعی به منظور ترویج فرهنگ محیطزیست	- طرح بکارگیری رسانه‌های صوتی و تصویری به منظور تقویت آموزش محیطزیست در نظام آموزش رسمی کشور	- طرح فرهنگ و ارشاد اسلامی - وزارت علوم، تحقیقات و فناوری - وزارت آموزش و پرورش - سازمان نهضت سوادآموزی	- طرح بکارگیری رسانه‌های صوتی و تصویری به منظور تقویت آموزش محیطزیست در نظام آموزش رسمی کشور	سازمان صدا و سیما - وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی - سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور - سازمان بهزیستی - وزارت آموزش و پرورش - وزارت علوم، تحقیقات و فناوری - سازمان فنی و حرفه‌ای - سازمان نهضت سوادآموزی
	15- اجرای فعالیتهای آموزشی زیست محیطی با مشارکت گروه‌های هدف	- طرح مطالعه نحوه مشارکت گروه‌های هدف در فرآیند آموزش زیست محیطی	وزارت علوم، تحقیقات و فناوری - وزارت آموزش و پرورش - سازمان بهزیستی - سازمان نهضت سوادآموزی - سازمان فنی و حرفه‌ای	- تقویت مطالب زیست‌محیطی در نشریات آموزشی علمی نظام آموزش رسمی کشور	وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی - وزارت علوم، تحقیقات و فناوری - وزارت آموزش و پرورش - سازمان بهزیستی - سازمان نهضت سوادآموزی - سازمان فنی و حرفه‌ای
		- طرح ایجاد مهدهای کودک سبز	سازمان بهزیستی کشور - یونسف - وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی - سمن		
		- طرح ایجاد مدرسه سبز	وزارت آموزش و پرورش - یونسکو - سازمان ملی جوانان - وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات - سمن		
		- طرح ایجاد و تقویت دانشگاه سبز	سازمان نهضت سوادآموزی - بسیج سازتکی وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی وزارت کشور - سمن		
		- طرح حمایت مالی و کارشناسی از گروه‌های فعال زیست محیطی	سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور	- ایجاد مراکز یادگیری سبز	سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور

	در بخش آموزش رسمی کشور	17- حمایت ملای و معنوی و استفاده از شیوه‌های تشویقی برای گروه‌های فعال در زمینه فرهنگسازی زیست محیطی			
	- طرح بزرگ‌تری و تقویت بخش‌های آموزش و برنامه‌ریزی نهادهای متولی آموزش رسمی استکفا جهت اجرای برنامه‌های آموزش و فرهنگسازی محیط زیست				

پروژه‌های پیشنهادی جهت اجرای طرح‌های بخش آموزش رسمی	ردیف
برگزاری کارگاه‌های آموزشی جهت آگاسازی و دانش‌افزایی برنامه‌ریزان آموزشی در مقطع ابتدایی	1
برگزاری کارگاه‌های آموزشی جهت آگاسازی و دانش‌افزایی برنامه‌ریزان آموزشی در مقطع راهنمایی	2
برگزاری کارگاه‌های آموزشی جهت آگاسازی و دانش‌افزایی برنامه‌ریزان آموزشی در مقطع متوسطه	3
برگزاری کارگاه‌های آموزشی ویژه مؤلفین کتب درسی مقطع ابتدایی	4

5	برگزاري كارگاه‌هاي آموزشي ويژه مؤلفين كتب درسي مقطع راهنمايي
6	برگزاري كارگاه‌هاي آموزشي ويژه مؤلفين كتب درسي مقطع متوسطه
7	برگزاري كارگاه‌هاي آموزشي ويژه نمايندگان منتخب مدرسين با موضوعات زيبست‌محيطي و روش‌هاي نوين آموزش محيط زيبست در مقطع ابتدائي
8	برگزاري كارگاه‌هاي آموزشي ويژه نمايندگان منتخب مدرسين با موضوعات زيبست‌محيطي و روش‌هاي نوين آموزش محيط زيبست در مقطع راهنمايي
9	برگزاري كارگاه‌هاي آموزشي ويژه نمايندگان منتخب مدرسين با موضوعات زيبست‌محيطي و روش‌هاي نوين آموزش محيط زيبست در مقطع متوسطه
10	تهيه و تدوين كتاب‌هاي آموزشي با موضوعات مختلف محيط‌زيست ويژه دانش‌آموزان مقطع ابتدائي
11	تهيه و تدوين كتاب‌هاي آموزشي با موضوعات مختلف محيط‌زيست ويژه دانش‌آموزان مقطع راهنمايي
12	تهيه و تدوين كتاب‌هاي آموزشي با موضوعات مختلف محيط‌زيست ويژه دانش‌آموزان مقطع متوسطه
13	تهيه و تدوين كتاب‌هاي آموزشي با موضوعات مختلف محيط‌زيست و روش‌هاي آموزش محيط‌زيست ويژه مدرسان مقطع ابتدائي
14	تهيه و تدوين كتاب‌هاي آموزشي با موضوعات مختلف محيط‌زيست و روش‌هاي آموزش محيط‌زيست ويژه مدرسان مقطع راهنمايي
15	تهيه و تدوين كتاب‌هاي آموزشي با موضوعات مختلف محيط‌زيست و روش‌هاي آموزش محيط‌زيست ويژه مدرسان مقطع متوسطه
16	تجهيز كتابخانه‌هاي مدارس مقطع ابتدائي به منابع علمي جديد با موضوعات مختلف زيبست‌محيطي
17	تجهيز كتابخانه‌هاي مدارس مقطع راهنمايي به منابع علمي جديد با موضوعات مختلف زيبست‌محيطي
18	تجهيز كتابخانه‌هاي مدارس مقطع متوسطه به منابع علمي جديد با موضوعات مختلف زيبست‌محيطي

تهیه و تدوین کتاب‌های راهنمای روش آموزش محیطزیست به کودکان (ویژه مهدهای کودک و خانواده‌ها)	28
تهیه و تدوین کتاب‌های آموزشی با موضوعات مختلف محیطزیست (ویژه مربیان مهدهای کودک و خانواده‌ها)	29
تهیه و تدوین کتاب‌های کمک‌آموزشی ویژه کودکان مهدهای کودک	30
تعیین نیاز اولویت‌های آموزشی مربیان مهدهای کودک در زمینه محیطزیست	31
تعیین نیاز اولویت‌های آموزشی کودکان در زمینه محیطزیست	32
بررسی نحوه مشارکت کودکان در فرآیند آموزش محیطزیست	33
ایجاد مهدهای کودک سبز	34
برگزاری کارگاه‌های آموزشی جهت آگاسازی و دانش‌افزایی آموزشیاران نهضت سوادآموزی	35
برگزاری کارگاه‌های آموزشی جهت آگاسازی و دانش‌افزایی مربیان سازمان فنی و حرفه‌ای کشور و مراکز تربیت‌بندی	36

پروژه‌های پیشنهادی جهت اجرای طرح‌های بخش آموزش رسمی

ردیف

37	تجهیز کتابخانه دانشگاههای کشور به منابع علمی جدید با موضوعات مختلف زیست محیطی
38	بررسی امکانات و ظرفیت‌های آموزش و پرورش برای انجام آموزش‌های محیط‌زیست
39	بررسی امکانات و ظرفیت‌های نهضت سوادآموزی برای انجام آموزش‌های محیط‌زیست
40	بررسی امکانات و ظرفیت‌های سازمان فنی و حرفه‌ای برای انجام آموزش‌های محیط‌زیست
41	بررسی امکانات و ظرفیت‌های وزارت علوم، تحقیقات و فناوری برای انجام آموزش‌های محیط‌زیست
42	بررسی امکانات و ظرفیت‌های سازمان بهزیستی برای انجام آموزش‌های محیط‌زیست
43	ایجاد سایت‌های آموزش محیط‌زیست و تهیه بانک‌های اطلاعاتی در مراکز آموزش عالی
44	بررسی تجربیات کشورهای مشابه در زمینه فناوری‌های نوین آموزش محیط‌زیست در سطح کودکان
45	بررسی تجربیات کشورهای مشابه در زمینه فناوری‌های نوین آموزش محیط‌زیست در سطح مدارس
46	بررسی تجربیات کشورهای مشابه در زمینه فناوری‌های نوین آموزش محیط‌زیست در سطح دانشگاه‌ها
47	برگزاری سمینارها و همایش‌های بین‌المللی در زمینه آموزش محیط‌زیست
48	انتشار مطالب زیست‌محیطی در نشریات وزارت علوم، تحقیقات و فناوری
49	انتشار مطالب زیست‌محیطی در نشریات وزارت آموزش و پرورش
50	انتشار مطالب زیست‌محیطی در نشریات نهضت سوادآموزی
51	انتشار مطالب زیست‌محیطی در نشریات سازمان بهزیستی کشور
52	انتشار مطالب زیست‌محیطی در نشریات سازمان فنی و حرفه‌ای کشور
53	ایجاد دانشگاه‌های سبز

۲) آموزش غیررسمی کشور

آموزش غیررسمی - سیاست‌گذاران و مدیران:

با توجه به اینکه بسیاری از برنامه‌ها، تصمیم‌گیری‌ها، راهبردها و فعالیت‌های اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی کشور از تفکرات و باورهای سیاست‌گزاران و مدیران کشور نشأت می‌گیرد، این گروه از جامعه به دلیل تأثیر مهمی که در تحقق توسعه پایدار خواهند داشت از مهمترین مخاطبین بخش آموزش محیط‌زیست کشور محسوب می‌شوند. در حال حاضر وضعیت آگاهی زیست‌محیطی عمده مدیران و سیاست‌گزاران کشور از شرایط مطلوبی برخوردار نمی‌باشد. آن دسته از مدیرانی که از آگاهی‌های زیست‌محیطی متناسبی برخوردارند نیز در بسیاری از مواقع این آگاهی‌ها به نوع نگرش آنها در برخورد با محیط‌زیست تأثیرگذار نبوده و لذا باور به تصمیم‌گیری و اعمال مدیریت محیط‌زیست ندارد در نتیجه چنین امری، آثار زیانبار ناشی از بسیاری برنامه‌ها، پروژه‌ها و تصمیم‌های اتخاذ شده در بخش دولتی بر محیط‌زیست به دلیل عدم رعایت اصول زیست‌محیطی در این فرآیند کاملاً مشهود است. به طور کلی در حال حاضر وضعیت کشورمان از نظر میزان تلفیق محیط‌زیست و توسعه در سطح کلان سیاست‌گذاری، برنامه‌ریزی و مدیریت مطلوب ارزیابی نمی‌شود. اهم اقدامات انجام شده در سطح (ستادی و استانی) به شرح زیر می‌باشد:

- برگزاری کارگاه‌های آموزشی تخصصی ویژه مدیران سازمان حفاظت محیط‌زیست (مدیریت بحران، SEA، مدیریت پایه محیط‌زیست، برنامه‌ریزی و سیاست‌گذاری‌های زیست‌محیطی و ...).
- برگزاری کنگره‌های ملی و بین‌المللی تخصصی در خصوص آموزش محیط‌زیست.
- تلاش در جهت ایجاد دولت سبز از طریق دانش‌افزایی مدیران و کارکنان دولت و الزام به برقراری مدیریت زیست‌محیطی (در قالب بند پ تبصره ۲۰ قانون بودجه سال ۱۳۸۲ و ۱۳۸۳).
- تشکیل فراکسیون محیط‌زیست مجلس شورای اسلامی.
- توجه و تلاش برخی وزارتخانه‌ها و سازمان‌ها نسبت به آگاه‌سازی و دانش‌افزایی کارکنان و مدیران.
- افزایش توجه نمایندگان و قانونگذاران به اهمیت محیط‌زیست و توسعه پایدار.
- افزایش تعامل و همکاری بین دستگاه‌ها، سازمان‌ها، نهادهای دولتی و غیردولتی در زمینه آموزش محیط‌زیست.
- افزایش تعامل و همکاری بین سازمان حفاظت محیط‌زیست و قوه قضائیه و تقویت نگرش زیست‌محیطی قضات به منظور اجرای دقیق‌تر قوانین و مقررات حفاظت از محیط‌زیست.
- تصویب طرح مدیران سبزاندیش در سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور، تولید و چاپ بولتن‌های آموزشی با موضوعات آب و انرژی، کشاورزی و تنوع زیستی و ارسال آن به مدیران سراسر کشور.

چالش‌های موجود در بخش مدیران و سیاست‌گزاران:

- کم‌توجهی به ایجاد نگرش یکپارچه و هماهنگی به جنبه‌های اقتصادی، اجتماعی و زیست‌محیطی در نظام برنامه‌ریزی کشور.
- نارسایی در شیوه‌های آموزش محیط‌زیست برای مدیران.
- انگیزه و تمایل کم به فراگیری و کسب آموزش‌های لازم پس از تصدی پست مدیریتی توسط افراد.
- ترجیح منافع اقتصادی کوتاه مدت و گذار در برنامه‌های توسعه به منافع درازمدت و پایداری که در صورت رعایت اصول زیست‌محیطی حاصل می‌شود.

علاوه بر ذکر اقدامات انجام شده و چالش‌های موجود در بخش مدیران و سیاست‌گزاران به زمینه‌های مثبت ذیل نیز اشاره می‌شود:

- الزامی نمودن آموزش مدیریت محیط‌زیست برای کلیه مدیران پایه و میانی دولت.
- ایجاد بستر نسبتاً مناسب برای دانش‌افزایی مدیران و سیاست‌گزاران.

- حساس تر شدن مدیران و سیاستگذاران نسبت به اهمیت محیط‌زیست در برنامه‌های توسعه.
- رویکرد مثبت قوانین و مقررات به اهمیت محیط‌زیست در برنامه‌های توسعه.
- همگرایی نهادها و دستگاه‌های دولتی در جهت اجرای برنامه‌های آموزش محیط‌زیست.

آموزش غیررسمی - بخش تولیدکنندگان:

بخش تولیدی کشور را می‌توان به سه زیربخش کشاورزی، صنعت و خدمات تقسیم نمود. فعالیت‌های آموزشی این بخش مهم از جهت اهمیتی که آگاهی لازم و ترویج الگوهای تولید مناسب از طریق ارایه آموزش‌های کاربری دارد در طبقه آموزش غیررسمی جای گرفته است. ذیلاً به بررسی وضعیت زیربخش‌های مذکور، اهم اقدامات انجام شده و چالش‌های موجود می‌پردازیم.

الف) زیربخش صنعت:

در بخش صنعتی هر چند که در سال‌های اخیر تلاش زیادی در جهت ترویج الگوهای تولید پاک صورت پذیرفته اما هنوز الگوی تولید پایدار به عنوان یک تفکر ارزشی در سراسر بخش صنعتی کشور گسترش نیافته است اما با توجه به فعالیت‌هایی که در بخش صنعت و معدن در زمینه برگزاری دوره‌های آموزشی زیست‌محیطی صورت می‌پذیرد و ارائه این آموزش‌ها در درازمدت می‌تواند تأثیر مثبتی بر عملکرد بخش صنعتی داشته باشد، وجود این شرایط را می‌توان امیدوارکننده توصیف نمود.

اهم اقدامات انجام شده در سطح ملی (ستادی و استانی) به شرح زیر می‌باشد:

- تلاش جدیدی برای اشاعه و توسعه فرهنگ زیست‌محیطی در سطح کلیه مدیران، کارکنان و فعالان بخش صنعت و معدن از طریق وزارت صنایع و معادن به عنوان متولی اصلی این بخش آغاز شده است.
- تدوین بیش از ۳۰ عنوان برنامه آموزشی در محورهای مختلف زیست‌محیطی برای کارشناسان ستادی و واحدهای صنعتی و برگزاری سالانه بیش از ۱۰۰ دوره زیست‌محیطی در سازمان صنایع و معادن استانها.
- به طور کلی با توجه به وضعیت موجود، در حال حاضر نیاز مهمی به ساماندهی آموزش و پژوهش‌های زیست‌محیطی در سطح صنعت و ایجاد یک نظام اطلاع‌رسانی زیست‌محیطی در این بخش وجود دارد.

ب) زیربخش کشاورزی:

زیربخش کشاورزی به عنوان یکی از زیربخش‌های محوری و بنیادی در چرخه اقتصادی و تولیدی کشور محسوب می‌گردد. در زیر بخش کشاورزی نیز مانند زیربخش صنعتی هنوز روند الگوهای تولید پایدار به عنوان تفکر غالب تحکیم نیافته و به نظر می‌رسد سیاست تولید بیشتر هرچند با تأثیراتی بر محیط‌زیست، غالب باشد. در حال حاضر بسیاری از کشاورزان کشور با روش‌های تولید محصولات و فرآورده‌های کشاورزی از طریق روش‌های تولید سازگار با محیط‌زیست آشنایی چندانی ندارند. مع‌الوصف اقدامات انجام شده در زمینه آموزش و فرهنگ‌سازی در زیربخش کشاورزی را که عمدتاً از طریق وزارت جهادکشاورزی دنبال می‌شود می‌توان به شرح زیر اعلام نمود:

- تلاش برای ایجاد تحول فکری و تغییر در نگرش مدیران و کارشناسان بخش کشاورزی نسبت به موضوع حفظ محیط‌زیست و توسعه پایدار (تهیه بولتن آموزشی با عنوان کشاورزی و تنوع زیستی و ارسال برای کلیه مدیران کشور).
- برنامه‌ریزی و بازنگری دوره‌های آموزشی وزارت جهادکشاورزی از نظر تدوین و تصویب عناوین و سرفصل‌های دوره‌های آموزشی در زمینه محیط‌زیست.

- تشکیل کمیته تخصصی محیط‌زیست و توسعه پایدار از اواخر سال ۱۳۸۱ در وزارت جهادکشاورزی.

- تصویب عناوین و سرفصلهای بیستویک دوره برای سالهای ۱۳۸۲ و ۱۳۸۳ در زمینه محیط‌زیست.
- انتشار نشریه علمی - تخصصی کشاورزی پایدار.
- اقدام برای ایجاد وبسایت توسعه پایدار کشاورزی به منظور اطلاع‌رسانی جامع.

ج) زیربخش خدمات:

زیربخش خدمات طیف وسیعی از فعالیت‌های اقتصادی کشور را دربر می‌گیرد که از میان این طیف‌ها سه حوزه ۱- خدمات بهداشتی ۲- خدمات حمل و نقل و بازرگانی ۳- خدمات ارتباطات و اطلاع‌رسانی به دلیل کنش و واکنش مستقیمی که با محیط‌زیست دارند از اهمیت بیشتری برخوردارند.

در حال حاضر در زمینه آموزش و فرهنگ‌سازی زیست‌محیطی اقدامات هماهنگ و منسجمی که بتوان آن را به طور مستقیم به بخش خدمات کشور منتصب نمود انجام نشده است. هرچند که در بعضی از ارگان‌ها و مراکز ارائه‌دهنده خدمات فعالیت‌هایی به صورت جسته و گریخته در زمینه محیط‌زیست هر از چند گاه انجام می‌شود.

چالش‌های موجود در بخش تولیدکنندگان:

- ناآگاهی یا کم‌توجهی بخش‌های تولیدی به فرآیند تولید پایدار.
- ناآگاهی مردم از اثرات سوء زیست‌محیطی کالاهایی که از طریق فرآیندهای تولیدی ناپایدار تولید می‌شوند.
- عدم توجه به فرآیندهای تولید پایدار در سیستم خرید کالاهای دولتی.
- شناخت اندک مدیران بخش‌های تولیدی نسبت به روش‌های مدیریت و کاهش مواد زاید جامد، بازیافت و استفاده مجدد از منابع.
- تولید کالاهای غیرمنطبق با استانداردهای زیست‌محیطی به دلیل وجود فرهنگ مصرف‌گرایی.
- ضعف آگاهی‌رسانی به تولیدکنندگان در زمینه الگوهای تولید پایدار.
- شناخت ناکافی از دانش و تکنولوژی‌های نوین مصرف معقول منابع و مواد در بخش‌های تولیدی و انتقال ضعیف دانش فنی لازم.

علاوه بر ذکر اقدامات انجام شده و چالش‌های موجود در بخش تولیدکنندگان به زمینه‌های مثبت ذیل نیز اشاره می‌شود:

- تأسیس دفاتر محیط‌زیست و توسعه پایدار در وزارتخانه‌های کشاورزی، نفت و صنایع و معادن و زیرمجموعه‌های تابعه آنها.
- ایجاد حساسیت جدید در مراکز صنعتی در دو زیربخش صنعت و کشاورزی برای توجه به محیط‌زیست.
- فراهم آوردن فرصت به منظور انجام تبلیغات زیست‌محیطی بر روی کالاهای بخش تولیدی در سالهای اخیر.
- تلاش به جهت ارتقاء کیفی دانش زیست‌محیطی مدیران بخش‌های تولیدی.
- افزایش تعداد واحدهای تولیدی دارای گواهینامه ایزو ۱۴۰۰۰ و لوح صنعت سبز.
- تمایل بخش تولید به الزامات قانونی محیط‌زیست از جمله طرح‌های EIA.

آموزش غیررسمی - بخش مصرف‌کنندگان:

با توجه به تأثیرات ناشی از فرهنگ مصرف بر محیط‌زیست که در صورت وجود روند مصرف بی‌رویه و نامعقول ضمن افزایش آلودگی‌ها و پسماندها، فشارفزاینده‌ای را بر محیط زیست تحمیل خواهد نمود، سیاست تغییردادن الگوی مصرف از طریق انجام آموزش‌های لازم، اطلاع‌رسانی و ترویج الگوهای مصرف معقول بخش مهمی از آموزش غیررسمی جامعه را به خود اختصاص می‌دهد. براین اساس از سال ۱۳۶۸ در کشور ما شورای عالی بررسی و تعیین الگوی مصرف تشکیل شده و این شورا دارای کمیته‌های کاری در زمینه مصرف آب، انرژی، حمل و نقل، ارتباطات، دارو، خوراک، پوشاک و مسکن است.

در حال حاضر توصیه‌های مصوب و اجراشده این شورا نتایج نسبتاً خوبی دربرداشته اما هنوز الگوی مصرف معقول به عنوان یک نگرش عمومی در جامعه جانیافته است.

اهم اقدامات انجام شده در سطح ملی (ستادی و استانی) به شرح زیر می‌باشد:

- در زمینه آب اقدامات مناسبی از سوی وزارت جهادکشاورزی برای جلوگیری از اتلاف آب در شبکه‌های آبیاری زمینهای کشاورزی صورت پذیرفته است. در بخش صنعت اقداماتی برای بازیافت آب از طریق تصفیه صورت پذیرفته است.
- در زمینه مصرف انرژی اقدامات آموزشی و تبلیغی مناسب و مفیدی از سوی وزارت نیرو و وزارت نفت (سازمان بهینه‌سازی مصرف سوخت) هم به صورت عمومی و هم تخصصی صورت پذیرفته که در صورت استمرار نتایج آن امیدوارکننده است.
- در زمینه حمل و نقل پیام‌های آموزشی متعددی از سوی دستگاه‌های متولی در جهت فرهنگ‌سازی استفاده از حمل و نقل عمومی به جامعه منتقل شده ولی به دلیل ناکافی بودن توان ناوگان حمل و نقل عمومی پیام‌های آموزشی مورد نظر چندان ثمربخش نیست.
- در بحث کشاورزی و غذا آموزش‌های داده شده برای کاهش مصرف سموم و کودهای شیمیایی ناکافی و کم‌تأثیر بوده و تبلیغات انجام شده برای مصرف معقول موادغذایی به ویژه نان در جامعه از تأثیر مطلوب برخوردار نبوده است.

چالش‌های موجود در بخش مصرف‌کنندگان:

- گسترش فرهنگ مصرف در مناطق شهری و روستایی.
 - مشکلات اقتصادی و نامتعادل بودن درآمد.
 - ظرفیت ناکافی برای ارائه آموزش‌های فرهنگی در زمینه مصرف معقول از طریق رسانه‌های جمعی.
 - عدم تعامل و انسجام بین بخش‌های تولیدی به منظور استفاده صحیح از مواد.
 - عدم مکانیسم‌های تشویقی جهت حمایت از مصرف‌کنندگان زیست‌محیطی.
 - عدم آشنایی به روش‌های تبلیغاتی و ترویجی در زمینه نهادینه کردن فرهنگ صحیح مصرف.
 - عدم ضوابط و مقررات لازم در زمینه ترویج فرهنگ مصرف‌گرایی.
 - ضعف در بکارگیری از تجارب موفق جهانی.
 - بی‌توجهی مصرف‌کنندگان منابع و کالاها به استفاده صحیح و به اندازه از منابع و مواد.
 - ترویج و ارائه الگوهای نادرست مصرف توسط رسانه‌های جمعی فراگیر و تأثیرگذار.
 - عدم رغبت جامعه به استفاده از کالاهای بازیافتی.
 - کیفیت پایین کالاهای بازیافتی.
- علاوه بر ذکر اقدامات انجام شده و چالش‌های موجود در بخش مصرف‌کنندگان به زمینه‌های مثبت ذیل نیز اشاره می‌شود:
- تأسیس شورای عالی بررسی و تعیین الگوی مصرف.
 - وجود آموزه‌های دینی و اعتقادی و سوابق تاریخی و فرهنگی در زمینه پرهیز از اسراف و قناعت در مصرف.
 - توجه برخی از سازمان‌ها به تهیه مواد آموزشی در زمینه الگوی صحیح مصرف.
 - انجام برنامه‌های آموزش و آماده‌سازی اجتماعی توسط واحدهای دولتی و غیردولتی و رسانه‌های جمعی.
- در پایان این بخش به ارایه راهبردها، راهکارها، طرح‌ها و پروژه‌های موردی بخش آموزش غیررسمی پرداخته می‌شود.

اهداف، راهبرد، راهکار طرح‌های بخش آموزش غیررسمی

تذکرات: - با توجه به اینکه سازمان حفاظت محیط‌زیست در آیین‌نامه اجرایی بند الف ماده ۶۴ قانون برنامه چهارم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی به عنوان مسئول کارگروه تعیین شده است لذا در انجام کلیه طرح‌های ارایه شده حضور و همکاری فعال خواهد داشت. - سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی به عنوان متولی امر برنامه‌ریزی و بودجه، تأمین‌کننده بودجه طرح‌های ارایه شده می‌باشد. - طبق مصوبه شماره ۵۶۰۶۰/۱۹۰۱ مورخ ۲۴/۴/۱۳۸۶ شورایعالی اداری، سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور از تاریخ مصوبه مذکور تحت عنوان دو معاونت به نام‌های «معاونت توسعه مدیریت و سرمایه انسانی رئیس جمهور» و «معاونت برنامه‌ریزی و نظارت راهبردی رئیس‌جمهور» فعالیت می‌کند. لذا در برنامه ارایه شده انجام فعالیت‌های مربوط به سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور برعهده «معاونت برنامه‌ریزی و نظارت راهبردی رئیس‌جمهور» می‌باشد. - دستگاه‌های اجراکننده پروژه‌های طرح‌شده می‌توانند بنا به ضرورت از سایر ارگان‌ها به عنوان عضو همکار دعوت به عمل آورند.

عنوان بخش	اهداف برنامه چهارم	راهبردهای برنامه چهارم	راهکارهای برنامه چهارم	طرح	دستگاه‌های همکار
فرهنگ‌سازی و آشنا نمودن گروه‌های هدف در بخش آموزش غیررسمی کشور در زمینه محیط زیست	دانش افزایی و ارتقای سطح آگاهی‌های زیست محیطی گروه‌های هدف	1-انجام پژوهش‌های علمی کاربردی به منظور شناسایی نیازهای آموزشی گروه‌های هدف در زمینه اهداف توسعه پایدار	- طرح شناسایی و تعیین سطح نیازهای آموزشی مخاطبین بخش آموزش غیررسمی کشور در زمینه محیط‌زیست	وزارت صنایع و معادن - وزارت جهادکشورزی وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی وزارت کشور - وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات و سایر دستگاه‌های مربوطه	
			- طرح انجام مطالعات تطبیقی درخصوص روش‌های متناسب آموزش زیست‌محیطی گروه‌های	وزارت صنایع و معادن - وزارت جهادکشورزی - وزارت بهداشت،	

درمان و آموزش پزشکی - وزارت کشور - وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات و سایر دستگاههای مربوطه وزارت صنایع و معادن - وزارت جهادکشاورزی وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی وزارت کشور- وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات و سایر دستگاههای مربوطه وزارت جهادکشاورزی - وزارت نیرو - سازمان مدیریت و برنامه ریزی - یونسکو وزارت صنایع و معادن - وزارت نفت - وزارت نیرو - وزارت جهادکشاورزی - وزارت دفاع سازمان مدیریت و برنامه ریزی- یونسکو وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی وزارت کشور - وزارت مسکن و شهرسازی وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات- وزارت رفاه و تامین اجتماعی - وزارت کار و امور اجتماعی- وزارت تعاون - وزارت راه و ترابری سازمان مدیریت و برنامه ریزی- یونسکو	هدف در بخش آموزش غیررسمی کشور - طرح شناسایی عناوین و اولویتهای آموزشی با توجه به نیازهای جامعه - طرح آگاسازی و دانش افزایی برنامه ریزان، سیاستگذاران و مدیران بخش آب و کشاورزی کشور - طرح آگاسازی و دانش افزایی برنامه ریزان، سیاستگذاران و مدیران بخش صنایع و انرژی کشور - طرح آگاسازی و دانش افزایی برنامه ریزان، سیاستگذاران و مدیران بخش خدمات و زیرساختها	2- ایجاد و تقویت نگرش زیست محیطی مبتنی بر اصول توسعه پایدار در میان برنامه ریزان، سیاستگذاران و مدیران عالی بخش های مختلف کشور	ظرفیت سازی در زمینه تولید، توزیع و ترویج دانش زیست محیطی در حوزه آموزش غیررسمی کشور توسعه و بهبود نظامهای اطلاع رسانی در زمینه محیط زیست دسترسی همگان به آموزش و اطلاعات سالم، شفاف و به موقع در زمینه محیط زیست به عنوان یکی از حقوق اجتماعی شناخت و بکارگیری ابزارها و شیوه های سیاستگذاری، مدیریتی، تولید و مصرف مبتنی بر اصول توسعه پایدار و ترویج آن بین گروه های هدف تشویق و ترغیب گروه های هدف به کسب و انتقال دانش تخصصی، کاربردی و مهارتی در زمینه محیط زیست	اشاعه فرهنگ زیست محیطی و شیوه های مبتنی بر اصول توسعه پایدار در بخش های مدیریت، سیاستگذاری، تولید و مصرف کشور افزایش و جلب مشارکت گروه های هدف در حفاظت از محیط زیست	آموزش غیررسمی

دستگاههاي همكار	طرح	راهكارهاي برنامه چهارم	راهبردهاي برنامه چهارم	اهداف برنامه چهارم	عنوان بخش
وزارت امور اقتصادي و دارايي - وزارت بازرگاني سازمان مديريت و برنامه ريزي وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامي - سازمان صداوسيمما سازمان مديريت و برنامه ريزي - وزارت علوم، تحقيقات و فناوري - وزارت آموزش و پرورش سازمان بهزيستي - سازمان نهضت سواد آموزي سازمان فني و حرفه اي - يونسكو	- طرح آكادمي و دانش افزايي برنامه ريزان، سيلستگان و مديران بخش اقتصاد و بازرگاني - طرح آكادمي و دانش افزايي برنامه ريزان، سيلستگان و مديران بخش آموزش و فرهنگ				

آموزش
غیررسمی

وزارت جهاد کشاورزی - وزارت نیرو - سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی - یونسکو	- طرح مهارت‌افزایی مدیران و کارکنان واحدهای تولیدی در بخش آب و کشاورزی در زمینه محیط زیست	3- افزایش مهارت‌های کاربردی مدیران و کارکنان واحدهای تولیدی (صنعتی، کشاورزی و خدماتی) در زمینه محیط زیست			
وزارت صنایع و معادن - وزارت نفت - وزارت نیرو - وزارت جهاد کشاورزی - وزارت دفاع - سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی - یونسکو	- طرح مهارت‌افزایی مدیران و کارکنان واحدهای تولیدی در بخش صنعت و انرژی در زمینه محیط زیست				
وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی - وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات - وزارت کشور - وزارت مسکن و شهرسازی - وزارت رفاه و تأمین اجتماعی - وزارت کار و امور اجتماعی - وزارت تعاون - وزارت راه و ترابری - سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی - یونسکو	- طرح مهارت‌افزایی مدیران و کارشناسان واحدهای تولیدی در بخش خدمات و زیرساختها در زمینه محیط زیست				
سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی - وزارت نفت - وزارت جهاد کشاورزی - وزارت نیرو - وزارت کشور - سازمان صدا و سیما - یونسکو و سایر دستگاه‌های مربوطه					
وزارت صنایع و معادن - مؤسسه استاندارد و تحقیقات صنعتی - سازمان صدا و سیما					
سازمان حفاظت محیط زیست - سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی	- طرح جامع آموزش صحیح تولید و مصرف براساس الگوهای پایدار مصرف در بین طبقات و گروه‌های مختلف جامعه	4- معرفی الگوهای صحیح تولید و مصرف منابع و کالاها در بین طبقات مختلف جامعه			
سازمان بهزیستی - وزارت آموزش و پرورش - یونسکو - یونیسف	- ترویج فناوریهای موجود و نوین تولید پاک	5 - بازنگری مستمر در برنامه‌های آموزشی به جهت افزایش بهرروری و کاهش هزینه‌های آموزشی			
- طرح ارزشیابی برنامه‌های آموزشی زیست‌محیطی در حوزه آموزش غیررسمی - طرح آموزش زیست محیطی اعضای انجمن‌های اولیاء و مربیان مراکز آموزش کشور		6- ارائه آموزش‌های زیست‌محیطی به خانواده‌ها و همسویی آنها با آموخته‌های کودکان در زمینه محیط زیست			

عنوان بخش	اهداف برنامه چهارم	راهبردهای برنامه چهارم	طرح	دستگاههای همکار	
آموزش غیررسمی	7- توسعه تحقیقات علمی و کاربردی در زمینه آموزش زیست محیطی گروههای هدف در سیستم آموزش غیررسمی	7- طرح اجرایی برنامههای تحقیقاتی مشترک بین دستگاهی در زمینه آموزشهای زیست محیطی مهارتی گروههای هدف	7- توسعه تحقیقات علمی و کاربردی در زمینه آموزش زیست محیطی گروههای هدف در سیستم آموزش غیررسمی 8- استفاده مطلوب از حوزه مناطق تحت مدیریت دستگاههای دولتی (نظیر سازمان حفاظت محیط زیست، وزارت نیرو، وزارت جهاد کشاورزی و...) به عنوان ابزار فرهنگسازی زیست محیطی 9- حمایت مادی و معنوی از ناشران و تولیدکنندگان مواد فرهنگی در زمینه محیط زیست	- طرح اجرایی برنامههای تحقیقاتی مشترک بین دستگاهی در زمینه آموزشهای زیست محیطی مهارتی گروههای هدف - طرح شناسایی و بکارگیری ظرفیت آموزشی حوزهها و مناطق تحت مدیریت دولت جهت فرهنگسازی زیست محیطی - طرح تقویت جنبههای آموزشی گردشگری طبیعی - طرح انتخاب و شنویق سالانه ناشران و تولیدکنندگان محصولات فرهنگی در زمینه محیط زیست	وزارت صنایع و معادن - وزارت جهاد کشاورزی - وزارت نفت - وزارت نیرو - وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی - وزارت مسکن و شهرسازی - وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات - وزارت کشور و سایر دستگاههای مربوطه وزارت صنایع و معادن - وزارت جهاد کشاورزی - وزارت نفت - وزارت نیرو - وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی - وزارت مسکن و شهرسازی - وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات - وزارت کشور - سازمان مدیریت و برنامه ریزی و سایر دستگاههای مربوطه سازمان ملی جوانان - سازمان گردشگری وزارت علوم، تحقیقات و فناوری - وزارت آموزش و پرورش - وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی - سازمان مدیریت و برنامه ریزی سازمان صدا و سیما - سازمان بسیج سازندگی وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی

سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی - وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی وزارت صنایع و معادن - وزارت جهاد کشورزی وزارت نیرو - وزارت نفت - وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی - وزارت کشور - وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی - وزارت مسکن و شهرداری - وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات صدا و سیما - سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی سازمان ملی جوانان و سایر دستگاه‌های مربوطه	- طرح اعطای تسهیلات اعتباری به نشران و تولیدکنندگان محصولات فرهنگی در زمینه محیط زیست و کمک بلاعوض از محل اعتبارات دولتی دستگاهها - طرح تشکیل گروه‌های آموزش محیط زیست در مراکز آموزشی دستگاه‌های دولتی (صنایع، کشورزی، نیرو، نفت و...) فرهنگسراها و...	10- تخصیص بخشی از ظرفیت مراکز آموزشی دستگاه‌های دولتی، فرهنگسراها و... برای آموزش محیط زیست			

عنوان بخش	اهداف برنامه چهارم	راهبردهای برنامه چهارم	طرح	دستگاههای همکار
آموزش غیررسمی	11- تقویت بخش غیردولتی به منظور اجرای برنامه‌های آموزش زیست‌محیطی	12- شناسایی روش‌ها و شیوه‌های اشاعه فرهنگ توسعه پایدار در بین گروه‌های هدف	13- تجهیز کتابخانه‌ها، مراکز فرهنگی و... به منابع زیست‌محیطی	14- ایجاد هماهنگی و افزایش همکاری دستگاه‌های مسئول در زمینه اطلاع‌رسانی زیست‌محیطی
			- طرح امکان‌سنجی واگذاری مراکز آموزش دستگاه‌های دولتی به بخش غیردولتی فعل در حوزه محیط‌زیست	سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی
			- طرح توانمندسازی نهادهای غیردولتی فعل در حوزه آموزش محیط‌زیست	وزارت صنایع و معادن - وزارت جهاد کشاورزی وزارت نیرو - وزارت نفت - وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی - وزارت کشور - وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی - وزارت مسکن و شهرسازی - وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات صدا و سیما - سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی سازمان ملی جوانان و سایر دستگاه‌های مربوطه
			- طرح تکمیل اقلام آماري و شاخص‌های اطلاع‌رسانی فرهنگی زیست‌محیطی	سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی (مرکز آمار) وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات
			- طرح تجهیز کتابخانه‌های عمومی فرهنگسراها، کانون‌های پرورش فکری کودکان و نوجوانان و... به تولیدات فرهنگی مرتبط با محیط زیست	وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی - وزارت کشور - یونسکو - یونیسف
			- طرح تولید اطلاعات صحیح و آمارهای زیست‌محیطی روزآمد دستگاهها و نهادهای مرتبط با محیط زیست	وزارت صنایع و معادن - وزارت جهاد کشاورزی وزارت نیرو - وزارت نفت - وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی - وزارت کشور - وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی - وزارت مسکن و شهرسازی - وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات صدا و سیما - سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی سازمان ملی جوانان و سایر دستگاه‌های مربوطه

-وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات - سازمان مدیریت و برنامه ریزی کشور (مرکز آمار)					
عنوان بخش	اهداف برنامه چهارم	راهکارهای برنامه چهارم	راهبردهای برنامه چهارم	طرح	دستگاههای همکار
آموزش غیررسمی	15- ایجاد و تقویت شبکه‌های اطلاع‌رسانی در زمینه آموزش محیط زیست 16- تولید آمار و اطلاعات زیست‌محیطی و تجهیز شبکه‌ها به آن 17- شناسایی و معرفی فناوریهای نوین مرتبط با الگوهای زیست‌محیطی تولید و مصرف به گروه‌های هدف 18- استفاده بهینه از ظرفیت‌ها و قابلیت‌های رسته‌های ارتباط جمعی به منظور اشاعه فرهنگ محیط زیست در بین گروه‌های هدف 19- بهره‌رسانی از امکانات و تجارب جهانی در آموزش محیط زیست	- ایجاد و تقویت شبکه‌های آموزشی محیط زیست و تهیه بانک‌های اطلاعاتی - طرح جامع جمع‌آوری آمارها و اطلاعات زیست‌محیطی و تجهیز شبکه‌ها به آن - انجام مطالعات تطبیقی در زمینه فناوریهای نوین تولید پایدار و معرفی آن به گروه‌های هدف - آموزش شیوه‌ها و فناوری‌های تولید پایدار - بکارگیری ظرفیت‌های رسانه‌های ارتباط جمعی کشور جهت آموزش و ترویج فرهنگ محیط‌زیست	وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات - سازمان مدیریت و برنامه ریزی کشور (مرکز آمار) - وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات و سایر دستگاههای مربوطه وزارت صنایع و معادن - وزارت جهاد کشاورزی - وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی - وزارت بازرگانی - وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات - وزارت راه و ترابری وزارت صنایع و معادن - سازمان صدا و سیما مؤسسه استاندارد و تحقیقات صنعتی - وزارت جهاد کشاورزی - وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی - و سایر دستگاههای مربوطه سازمان صدا و سیما - وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی - وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات	وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات - سازمان مدیریت و برنامه ریزی کشور (مرکز آمار) - وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات و سایر دستگاههای مربوطه وزارت صنایع و معادن - وزارت جهاد کشاورزی - وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی - وزارت بازرگانی - وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات - وزارت راه و ترابری وزارت صنایع و معادن - سازمان صدا و سیما - وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی - وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات	وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات - سازمان مدیریت و برنامه ریزی کشور (مرکز آمار) - وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات و سایر دستگاههای مربوطه وزارت صنایع و معادن - وزارت جهاد کشاورزی - وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی - وزارت بازرگانی - وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات - وزارت راه و ترابری وزارت صنایع و معادن - سازمان صدا و سیما - وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی - وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات کلیه دستگاههای دولتی با هماهنگی وزارت امور خارجه

	طرح بررسی امکانات و تجارب موفق جهانی در زمینه آموزش غیررسمی محیط زیست - طرح تبادل کارشناس و فنی‌آوری آموزشی با کشورهای جهان در زمینه محیط زیست				

عنوان بخش	اهداف برنامه چهارم	راهبردهای برنامه چهارم	دستگاههای همکار
		20- بکارگیری و اشاعه دانش بومی در جهت حفاظت از منابع زیستی محیطی	سازمان بسیج سازندگی - سازمان ملی جوانان - یونسکو - سازمان گردشگری - سمن
		طرح شناخت دانش بومی و شیوههای سنتی حفاظت از محیط زیست در مناطق مختلف کشور	

آموزش غیررسمی					
آموزش ضمنی	انشاعه فرهنگ زیست محیطی با استفاده از رسانه‌ها توسعه و بهبود آموزش غیرمستقیم زیست محیطی از طریق رسانه‌ها	افزایش ظرفیت و استفاده بهینه از ظرفیت‌های رسانه‌های موجود توسعه و بهبود آموزش غیرمستقیم زیست محیطی از طریق رسانه‌ها	1- استفاده بهینه از ظرفیت‌ها و قابلیت‌های رسانه‌های ارتباط جمعی به منظور ترویج فرهنگ محیط زیست 2- ترغیب بخش‌های غیردولتی برای سرمایه‌گذاری در حوزه آموزش و فرهنگ‌سازی محیط زیست 3- افزایش بودجه تولید برنامه‌های آموزش زیست‌محیطی صدا و سیما و سایر دستگاهها	- تهیه، تولید و پخش برنامه‌های آموزشی، ترویجی رادیویی و تلویزیونی برای گروه‌های هدف در سطوح محلی و ملی - طرح آموزش زیست‌محیطی گروه‌های هدف از طریق رسانه‌های مکتوب (روزنامه، مجله، بولتن، ...) - طرح نتویزافکار عمومی و آموزش زیست محیطی گروه‌های هدف از طریق اینترنت - طرح نتویز افکار عمومی و آموزش زیست‌محیطی گروه‌های هدف از طریق شبکه ویدئویی کشور - طرح توانمندسازی بخش غیردولتی جهت سرمایه‌گذاری در حوزه آموزش و فرهنگ‌سازی زیست محیطی * این راهکار يك رویه است.	سازمان بسیج سازندگی - سمن - سازمان ملی جوانان - سازمان صدا و سیما - وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی - یونسکو - سازمان گردشگری سازمان صدا و سیما - کلیه دستگاه‌های مربوطه وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی - کلیه دستگاه‌های مربوطه وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات - کلیه دستگاه‌های مربوطه وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی - سازمان صدا و سیما - کلیه دستگاه‌های مربوطه سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی - سمن - یونسکو - کلیه دستگاه‌های مربوطه سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور

ردیف	پروژه‌های پیشنهادی جهت اجرای طرح‌های بخش آموزش غیررسمی
1	تعیین نیاز و اولویت‌های آموزشی مدیران و سیاستگذاران کشور در بخش آب و کشاورزی
2	تعیین نیاز و اولویت‌های آموزشی مدیران و سیاستگذاران کشور در بخش صنایع و انرژی
3	تعیین نیاز و اولویت‌های آموزشی مدیران و سیاستگذاران کشور در بخش خدمات و زیرساخت‌ها
4	تعیین نیاز و اولویت‌های آموزشی مدیران و سیاستگذاران کشور در بخش اقتصاد و بازرگانی
5	تعیین نیاز و اولویت‌های آموزشی مدیران و سیاستگذاران کشور در بخش آموزش و فرهنگ
6	تهیه مواد آموزشی ویژه مدیران و سیاستگذاران بخش آب و کشاورزی
7	تهیه مواد آموزشی ویژه مدیران و سیاستگذاران بخش صنایع و انرژی
8	تهیه مواد آموزشی ویژه مدیران و سیاستگذاران بخش خدمات و زیرساخت‌ها
9	تهیه مواد آموزشی ویژه مدیران و سیاستگذاران بخش اقتصاد و بازرگانی
10	تهیه مواد آموزشی ویژه مدیران و سیاستگذاران بخش آموزش و فرهنگ
11	تهیه بسته‌های آموزشی شامل (CD ، فیلم عکس، پوستر، بروشور، کتاب و....) ویژه مدیران و مرتبط با تخصص آنان
12	برگزاری کارگاه‌های آموزشی ویژه مدیران به صورت استانی و منطقه‌ای
13	ایجاد سایت‌های آموزشی محیط زیست و بانک‌های اطلاعاتی ویژه مدیران

ردیف	پروژه‌های پیشنهادی جهت اجرای طرح‌های بخش آموزش غیررسمی
14	برگزاری کارگاه‌های آموزشی با نگرش مهارت‌افزایی مدیران بخش آب و کشاورزی
15	برگزاری کارگاه‌های آموزشی با نگرش مهارت‌افزایی مدیران بخش صنایع و انرژی
16	برگزاری کارگاه‌های آموزشی با نگرش مهارت‌افزایی مدیران بخش خدمات و زیرساخت‌ها
17	تعیین نیاز و اولویت‌های آموزشی تولیدکنندگان در بخش صنعت
18	تعیین نیاز و اولویت‌های آموزشی تولیدکنندگان در بخش کشاورزی
19	تعیین نیاز و اولویت‌های آموزشی تولیدکنندگان در بخش خدمات
20	بررسی تجربیات کشورهای مشابه در خصوص آموزش محیط زیست مدیران
21	بررسی تجربیات کشورهای مشابه در خصوص آموزش محیط زیست تولیدکنندگان در بخش‌های مختلف
22	تعیین نیاز و اولویت آموزشی مصرف‌کنندگان با توجه به نیازهای جامعه
23	ارزیابی برنامه‌های آموزشی اجرا شده در بخش‌های مختلف آموزش غیر رسمی
24	برگزاری کارگاه‌های آموزشی جهت اعضای انجمن‌های اولیا و مربیان
25	بررسی تولیدات تولیدکنندگان محصولات فرهنگی زیست محیطی و اهداء تسهیلات به آنان
26	تشویق تولیدکنندگان محصولات فرهنگی زیست محیطی

۳) آموزش ضمنی

آموزش ضمنی - رسانه دیداری:

با توجه به نقش مهم تلویزیون به عنوان یک رسانه قابل توجه و میزان تأثیرگذاری آن در فرآیند اطلاع‌رسانی، این رسانه به عنوان یک بستر مناسب برای اطلاع‌رسانی و آموزش مباحث زیست محیطی، می‌تواند نقش مؤثری داشته باشد. طی چند سال اخیر، استفاده از این رسانه در بعد ملی و استانی گسترش کمی و کیفی داشته است ولی با توجه به اهمیت این رسانه، هنوز برای رسیدن به حالت ایده‌آل برای تولید و پخش برنامه‌های زیست محیطی فاصله زیادی وجود دارد. همچنین تولیدات فیلم، کلیپ، تیزر در دفتر آموزش زیست محیطی سازمان مرکزی و همچنین واحد آموزش استانها تقریباً مناسب بوده است. علاوه بر آن اقدامات زیر نیز در سالهای گذشته انجام شده‌اند:

- اجرای جشنواره‌های ملی و منطقه‌ای فیلم، عکس، نقاشی، کاریکاتور و
- برگزاری جنگ‌های تلویزیونی
- ساخت موسیقی و ترانه با مضامین زیست محیطی ویژه کودکان
- ساخت برنامه‌های تلویزیونی مستند برای آشنایی با معضلات و خطرات زیست محیطی
- تکثیر و توزیع تولیدات هنری دیداری زیست محیطی
- پوشش تصویری مناسبتهای مختلف محیط زیست در سطح ملی و استانی

چالش‌های موجود در بخش رسانه دیداری:

- عدم انسجام در تولید و پخش برنامه‌های زیست محیطی بوسیله دستگاههای مختلف
- پوشش ناکافی طبقات مختلف به دلیل محدود بودن تولید و پخش و نیز عدم پخش برنامه‌ها در ساعات مناسب
- بودجه ناکافی برای تولیدات اختصاصی محیط زیست (بودجه‌های مشارکتی و جاری)
- محدودیت تولیدات در این حوزه به لحاظ کمی
- نبود راهبرد مناسب در زمینه تولیدات تلویزیونی
- عدم دسترسی به تولیدات خارجی در زمینه محیط زیست
- عدم آشنایی کافی تولیدکنندگان برنامه‌های زیست محیطی با دانش محیط زیست
- اعمال سلیقه در تولید و پخش برنامه‌های زیست محیطی در سازمان و شبکه‌های مختلف سیما

علاوه بر ذکر اقدامات انجام شده و چالش‌های موجود در بخش رسانه دیداری به زمینه‌های

مثبت ذیل اشاره می‌شود:

- تأثیر مثبت رسانه دیداری بر افزایش دانش و آگاهی اقشار مختلف جامعه در زمینه محیط زیست
- استقبال رده‌های مختلف سنی به ویژه کودکان و نوجوانان از طریق این شیوه آموزشی به مقوله حفظ محیط زیست
- ایجاد و تعمیق ارتباط متقابل در مقوله هنر و محیط زیست در کنار افزایش تمایل هنرمندان در پرداختن به مسائل زیست محیطی.
- افزایش تمایل تعدادی از مسئولین شبکه‌های ملی و استانی برای تولید و پخش برنامه‌های زیست محیطی
- اختصاص ردیف بودجه مشارکتی به سازمان محیط زیست جهت تولید و پخش برنامه از صدا و سیما
- تأثیر رسانه دیداری بر نگرش مسئولین برنامه‌ریز و تصمیم‌گیرنده نسبت به حوزه‌های مختلف محیط زیست.
- جذب مخاطب از گروه‌های سنی مختلف از طریق تولید و پخش برنامه‌های شاد با مضامین زیست محیطی و افزایش توجه اجتماعی آنها به حفظ محیط زیست

آموزش ضمنی - رسانه شنیداری:

با توجه به نقش مهم رادیو به عنوان یکی از رسانه‌های فراگیر، میزان تأثیرگذاری آن در امر اطلاع‌رسانی و آموزش مباحث زیست محیطی حائز اهمیت است. لذا طی چند سال اخیر با توجه به استقبال برنامه‌سازان رادیویی در بعد ملی و استانی تولید و پخش برنامه‌های رادیویی زیست محیطی گسترش کمی و کیفی داشته است به طوری که بخش قابل توجهی از برنامه‌های رادیویی در مراکز استانها و همچنین شبکه‌های سراسری صدا به تولید و پخش برنامه‌های زیست محیطی اختصاص یافته و در مناسبت‌های مختلف زیست محیطی در سطوح ملی و محلی از طریق همکاری با شبکه‌های رادیویی کشور، پوشش مناسب این مراسم انجام پذیرفته است. لازم به یادآوری است که در کنار رسانه رادیو، می‌بایست به سایر موارد شنیداری نیز اشاره نمود که نوار کاست و لوح فشرده از این دست می‌باشند لکن در زمینه تولید این محصولات اقدام جدی صورت پذیرفته است.

چالش‌های موجود در بخش رسانه شنیداری:

- تناسب ناکافی برخی برنامه‌ها با نیازهای مخاطبین به ویژه مخاطبین خاص
- بودجه ناکافی برای تولیدات رادیویی به ویژه در سطح استانها
- عدم توجه به ساعات پخش برنامه‌های متناسب با نوع مخاطبین
- توجه نامناسب برخی رده‌های مدیریتی در بخش صدا (رسانه شنیداری) در زمینه اولویت دادن به تهیه، تولید و پخش برنامه‌های ویژه محیط زیست
- توجه اندک به تولید و استفاده از روشهای دیگر متنوع شنیداری (نوار کاست، لوح فشرده و...)
- کم توجهی به استفاده از قالب نمایش به جهت القاء مفاهیم زیست محیطی.

علاوه بر ذکر اقدامات انجام‌شده و چالش‌های موجود در بخش رسانه شنیداری به زمینه‌های مثبت ذیل اشاره می‌شود.

- امکان پیام رسانی به اقشار مختلف به دلیل تنوع شبکه‌های رادیویی ملی و استانی
- علاقه‌مندی شنیدن پیام‌های رادیویی از سوی برخی مخاطبین
- نیاز به هزینه اندک برای تهیه و پخش برنامه‌های رادیویی
- ایجاد انگیزه به جهت مشارکت‌های مردمی در راستای حفاظت از محیط زیست

آموزش ضمنی - رسانه نوشتاری:

با توجه به اهمیت انتقال دانش و اطلاعات زیست محیطی در قالب موارد نوشتاری طی چند سال اخیر، تولید و ارائه مطالب زیست محیطی در قالب کتاب، بروشور، پوستر، مجله و روزنامه رشد قابل توجه‌ای داشته است. همچنین چاپ مجلات زیست محیطی توسط بخش خصوصی و اشتیاق جراید و ناشرین بخش خصوصی به ارائه مطالب زیست محیطی طی برنامه سوم توسعه از نکات مثبت این بخش می‌باشد.

چالش‌های موجود در بخش رسانه نوشتاری:

- تعرفه نامناسب حق‌الزحمه نگارش کتب و مقالات توسط مؤلفین و نبود انگیزه کافی برای ترجمه متون
- شمارگان محدود نشریات و برخی از کتب منتشره با توجه به جمعیت کشور
- حمایت ناکافی دولت از ناشرین و نشریات غیردولتی در حوزه محیط زیست
- اطلاع رسانی محدود و ناقص جراید و مطبوعات کشور در حوزه محیط زیست

علاوه بر ذکر اقدامات انجام‌شده و چالش‌های موجود در بخش رسانه‌نوشتاری زمینه‌های

مثبت ذیل اشاره می‌شود:

- زمینه‌سازی برای انتشار اطلاعات علمی محیط زیست و دسترسی همگان به اطلاعات لازم
- ساماندهی چاپ کتب زیست محیطی و کمک به فرهنگ کتابخوانی
- اهتمام به تولید پوستر و بروشور با مضامین محیط زیست به منظور جلب توجه جامعه به مسائل مهم محیط زیست
- کمک به دانش افزاری و آگاهی زیست محیطی جامعه
- جلب توجه متخصصین و مؤلفین جهت تولید و نگارش کتاب و مقالات علمی در زمینه محیط زیست
- استفاده از ابزارهای متنوع نوشتاری برای آگاه‌سازی و تنویر افکار عمومی
- در پایان این بخش به ارایه راهبردها، راهکارها، طرح‌ها و پروژه‌های موردی بخش آموزش ضمنی پرداخته می‌شود.

اهداف، راهبرد، راهکار و طرح‌های بخش آموزش ضمنی

تذکرات: - با توجه به اینکه سازمان حفاظت محیط زیست در آیین‌نامه اجرایی بند الف ماده ۶۴ قانون برنامه چهارم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی به عنوان مسئول کارگروه تعیین شده است لذا در انجام کلیه طرح‌های ارایه شده حضور و همکاری فعال خواهد داشت. - سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی به عنوان متولی امر برنامه‌ریزی و بودجه، تأمین کننده بودجه طرح‌های ارایه شده می‌باشد. - طبق مصوبه شماره ۵۶۰۶۰/۱۹۰۱ مورخ ۲۴/۴/۱۳۸۶ شورایعالی اداری، سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور از تاریخ مصوبه مذکور تحت عنوان دو معاونت به نام‌های «معاونت توسعه مدیریت و سرمایه انسانی رئیس جمهور» و «معاونت برنامه‌ریزی و نظارت راهبردی رئیس جمهور» فعالیت می‌کند. لذا در برنامه ارایه شده انجام فعالیت‌های مربوط به سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور بر عهده «معاونت برنامه‌ریزی و نظارت راهبردی رئیس‌جمهور» می‌باشد. - دستگاه‌های اجراکننده پروژه‌های طرح شده می‌توانند بنا به ضرورت از سایر ارگان‌ها به عنوان عضو همکار دعوت به عمل آورند.

دستگاههاي همكار	طرح	راهكارهاي برنامه چهارم	راهبردهاي برنامه چهارم	اهداف برنامه چهارم	عنوان بخش

سازمان صدا و سیما	- طرح بررسی و ایجاد گروه محیط زیست و توسعه پایدار در شبکه‌های صدا و سیما	4- ایجاد ساختار مناسب سیاست‌گذاری و هماهنگی برای تولید و پخش برنامه‌های زیست محیطی			
سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی - وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی	این راهکار يك رویه است که از طریق افزایش اعتبارات و بهبود قوانین و مقررات به اجرا درخواهد آمد.	5 - اصلاح و بهبود قوانین و مقررات مربوط به تعرفه‌های تألیف و ترجمه			
وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی	- طرح آگه‌سازی و دانش‌افزایی تولیدکنندگان محصولات فرهنگی در زمینه محیط‌زیست	6 - افزایش کمی و بهبود کیفی محصولات فرهنگی در حوزه محیط‌زیست			
سازمان صدا و سیما - وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی	- افزایش کیفیت تولیدات فرهنگی زیست‌محیطی، رسانه‌های ارتباط جمعی متناسب با علایق و سلیقه گروه‌های مختلف اجتماعی				
سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور	- طرح بررسی چگونگی افزایش سرانه اعتبارات آموزش زیست محیطی در سطوح مختلف اجتماعی				آموزش ضمنی

ردیف	پروژه‌های پیشنهادی جهت اجرای طرح‌های بخش آموزش ضمنی
1	تهیه، تولید و پخش برنامه‌های آموزش زیست محیطی ویژه کودکان از طریق رسانه دیداری
2	تهیه، تولید و پخش برنامه‌های آموزش زیست محیطی ویژه علمه مردم از طریق رسانه دیداری
3	تهیه، تولید و پخش برنامه‌های آموزش زیست محیطی ویژه مدیران و سیاست‌گذاران از طریق رسانه دیداری
4	تهیه، تولید و پخش برنامه‌های آموزش زیست محیطی ویژه تولیدکنندگان بخش‌های مختلف کشور از طریق رسانه دیداری
5	تهیه، تولید و پخش برنامه‌های آموزش زیست محیطی ویژه کودکان از طریق رادیو
6	تهیه، تولید و پخش برنامه‌های آموزش زیست محیطی ویژه علمه مردم از طریق رادیو
7	تهیه، تولید و پخش برنامه‌های آموزش زیست محیطی ویژه مدیران و سیاست‌گذاران از طریق رادیو
8	تهیه، تولید و پخش برنامه‌های آموزش زیست محیطی ویژه تولیدکنندگان بخش‌های مختلف کشور از طریق رادیو
9	انتشار مطالب زیست محیطی در مجلات ویژه کودکان

انتشار مطالب زیست محیطی در مجلات ویژه وزارت علوم، تحقیقات و فناوری	10
انتشار مطالب زیست محیطی در مجلات ویژه نهضت سوادآموزی	11
انتشار مطالب زیست محیطی در مجلات ویژه آموزش و پرورش	12
انتشار مطالب زیست محیطی در مجلات ویژه سازمان فنی و حرفه‌ای	13
تهیه بولتن‌های آموزشی ویژه مدیران و سیاست‌گذاران	14
تهیه بولتن‌های آموزشی ویژه تولیدکنندگان بخش‌های مختلف	15
ایجاد سایت‌های آموزشی زیست‌محیطی ویژه مخاطبین مختلف	16
تهیه و تولید فیلم‌های زیست محیطی و پخش از طریق شبکه ویدئویی	17
برگزاری کارگاه‌های آموزشی ویژه تولیدکنندگان محصولات فرهنگی جهت توجیه آنان برای افزایش تولیدات زیست محیطی	18
برگزاری نشست‌های توجیهی ویژه مدیران و تهیه‌کنندگان برنامه‌های تلویزیونی جهت افزایش برنامه‌های زیست محیطی	19
برگزاری نشست‌های توجیهی ویژه مدیران و تهیه‌کنندگان برنامه‌های رادیویی جهت افزایش برنامه‌های زیست محیطی	20

فصل سوم

ضمایم

قوانین، مقررات و مصوبات مربوط به آموزش همگانی محیط زیست

- اصل پنجاهم قانون اساسی:

در جمهوری اسلامی، حفاظت از محیط زیست که نسل امروز و نسل‌های بعد باید در آن حیات اجتماعی رو به رشدی داشته باشند، وظیفه عمومی تلقی می‌گردد. از این رو فعالیت‌های اقتصادی و غیر آن که با آلودگی محیط زیست یا تخریب غیرقابل جبران آن ملازمه پیداکنند، ممنوع است.

- مصوبه شورای عالی حفاظت محیط زیست (صورتجلسه مورخ ۶/۷/۱۳۷۴):

بند ۸ - به منظور ارتقای آگاهی‌های زیست محیطی در تمام سطح جامعه اعم از عموم مردم، دانشجویان، معلمان، دانش‌آموزان، کارمندان، مدیران و تصمیم‌گیران از تاریخ لازم‌الاجرا شدن این مصوبه ظرف مدت یکسال می‌بایستی اقدامات زیر انجام پذیرد:

- ۱- ۸ - شورای فرهنگ عمومی، برنامه آموزش زیست محیطی عموم مردم را از طریق رسانه‌های گروهی، صدا و سیما، مطبوعات و مجلات تهیه کند.
 - ۲- ۸ - شورای عالی آموزش و پرورش برنامه‌های آموزش زیست محیطی را در مقاطع تحصیلی ابتدایی و متوسطه و همچنین مراکز تربیت معلم تهیه کند.
 - ۳- ۸ - شورای عالی برنامه‌ریزی دروس دانشگاهی برنامه‌های آموزش محیط زیست را در سطوح زیر تدوین کند:
 - الف) برنامه آموزشی در سطح لیسانس محیط زیست.
 - ب) دروس زیست محیطی برای رشته‌های مرتبط با محیط زیست نظیر گروه پزشکی و رشته‌های مهندسی عمران، شیمی، گروه‌های مهندسی، شهرسازی، معماری و غیره.
 - ج) برنامه‌های آموزشی در سطح کارشناسی ارشد و دکترای محیط زیست.
 - ۴- ۸ - سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور (سازمان امور اداری و استخدامی سابق) برنامه آموزش زیست محیطی برای تصمیم‌گیران و برنامه‌ریزان را تهیه کند.
- تبصره: سازمان حفاظت محیط زیست اطلاعات لازم را در اختیار شوراها می‌مذکور قرار خواهد داد.

- قانون حفاظت و بهسازی محیط زیست:

- ۱- بند (د) از ماده قانون حفاظت و بهسازی محیط زیست مصوب ۲۸/۳/۱۳۵۳ و اصلاحیه آن در تاریخ ۲۴/۸/۱۳۷۱ وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی را به هماهنگی با سازمان حفاظت محیط زیست در کلیه برنامه‌های آموزشی، فرهنگی و هنری خود ملزم نموده است.
- ۲- بند ۲۳ از آیین‌نامه اجرایی قانون حفاظت بهسازی محیط‌زیست مصوب ۳/۱۲/۱۳۵۴ هیأت وزیران اصلاحات بعدی آن، وزارتخانه‌های علوم، تحقیقات و فناوری، بهداشت و درمان و آموزش پزشکی را موظف به لحاظ نمودن دروسی تحت عنوان شناخت محیط زیست برای دوره‌های تحصیلی مقاطع مختلف در زمره واحدهای درسی عمومی نموده است.
- ۳- ماده ۲۳ آیین‌نامه اجرایی قانون حفاظت بهسازی محیط زیست مصوب ۳/۱۲/۱۳۵۴ هیأت وزیران و اصلاحات بعدی آن سازمان حفاظت محیط زیست را ملزم به همکاری با مراجع ذیربط در برنامه‌های درسی دوره‌های ابتدایی، راهنمایی و متوسطه بر گنجاندن مسایل مربوط و نحوه حفظ و بهسازی محیط زیست نموده است.
- ۴- براساس بند ۴ از ماده قانونی فوق‌الذکر وزارت آموزش و پرورش موظف است با همکاری سازمان حفاظت محیط زیست در کلیه مقاطع تحصیلی مطالب مناسب و هماهنگ زیست محیطی را به طور مستمر در کتب درسی کلیه مقاطع تحصیلی، آموزش‌های ضمن خدمت، دوره‌های سوادآموزی، آموزش خانواده و برنامه‌های پرورشی منظور نماید.
- ۵ - براساس بند (۵) از ماده ۲۳ آیین‌نامه اجرایی قانون حفاظت و بهسازی محیط‌زیست مصوب ۳/۱۲/۱۳۵۴ هیأت وزیران و اصلاحات بعد آن به سازمان صدا و سیما توصیه شده است که در برنامه‌های کلیه شبکه‌های تحت پوشش خود آموزش و اشاعه فرهنگ زیست محیطی را بگنجانند و از نشر برنامه‌هایی که به نوعی تخریب محیط زیست را القاء می‌نماید خودداری کند.
- ۶ - بر اساس بند (۶) همین قانون سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور موظف است در قالب بودجه آموزش همگانی سازمان حفاظت محیط زیست اعتبار مناسب را برای حمایت از حرکت‌های فرهنگی و آموزشی تشکل‌های مردمی پیش‌بینی نماید. همچنین براساس بند (۷) همین قانون کلیه سازمانها و دستگاه‌های دولتی اداری بخش‌های آموزشی موظفند با هماهنگی سازمان حفاظت محیط زیست متون زیست محیطی مناسب را در دوره‌های آموزشی خود منظور نمایند.
- ۷ - براساس بند (۸) قانون حفاظت و بهسازی محیط زیست آیین‌نامه اجرایی کلیه دستگاه‌های اجرایی که به نحوی از منابع زیست محیطی استفاده و بهره‌برداری می‌کنند نظیر وزارتخانه‌های جهادکشاورزی، نیرو، نفت، صنایع و معادن و شهرداری‌ها موظفند با هدف گسترش فرهنگ زیست محیطی بودجه‌ای را از محل درآمدهای خود منظور و هزینه نمایند.

۸- براساس بند (۹) همین قانون سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور موظف است در برنامه‌های آموزشی منتهی به اخذ مدرک تحصیلی واحدی به نام مدیریت محیط زیست را بگنجاند.

ماده ۶۰ قانون برنامه چهارم توسعه اقتصادی اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران

دولت موظف است، به منظور تقویت و توانمندسازی ساختارهای مرتبط با محیط زیست و منابع طبیعی، ساز و کارهای لازم را جهت گسترش آموزشهای عمومی و تخصصی محیط زیست، در کلیه واحدهای آموزشی و مراکز آموزش عالی، حمایت از سرمایه‌گذاری در بخش محیط زیست و منابع طبیعی، ایجاد تقویت ساختارهای مناسب برای فعالیتهای زیست محیطی، در دستگاههای اثرگذار بر محیط زیست، تنظیم و برقرار نماید.

ماده ۶۴ قانون برنامه چهارم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران

(۱۳۸۴-۱۳۸۸) مصوب ۱۱/۶/۱۳۸۳

سازمان حفاظت محیط زیست، مکلف است:

الف: در راستای ارتقای آگاهی‌های عمومی و دستیابی به توسعه پایدار به منظور حفظ محیط زیست و با تأکید بر گروه‌های اثرگذار و اولویت‌دار از ابتدای برنامه چهارم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران، آیین‌نامه اجرایی مربوطه را با پیشنهاد شورایعالی حفاظت محیط‌زیست به تصویب هیئت وزیران برساند. کلیه دستگاه‌های ذیربط، رسانه‌های دولتی و صدا و سیمای جمهوری اسلامی ایران ملزم به اجرای برنامه آموزشی بدون دریافت وجه موضوع این ماده قانون می‌باشند.

ب: نظام اطلاعات زیست محیطی کشور را در سطوح منطقه‌ای، ملی و استانی تا پایان سال اول برنامه چهارم ایجاد نماید تا زمینه‌پایش، اطلاع‌رسانی و ارزیابی زیست محیطی فراهم گردد. دستگاه‌های ذیربط مکلفند در تدوین و اجرایی نمودن این نظام همکاری نمایند.

آیین‌نامه اجرایی بند «الف» ماده (۶۴) قانون برنامه چهارم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران

سازمان حفاظت محیط زیست - سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور - وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی وزارت آموزش و پرورش - سازمان صدا و سیمای جمهوری اسلامی ایران

هیئت وزیران در جلسه مورخ ۲۸/۴/۱۳۸۵ بنا به پیشنهاد شورای عالی حفاظت محیط زیست موضوع نامه شماره ۱۲۵۰-۱ مورخ ۴/۲/۱۳۸۵ سازمان حفاظت محیط زیست و به استناد بند «الف» ماده (۶۴) قانون برنامه چهارم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران - مصوب ۱۳۸۳- آیین‌نامه اجرایی بند یادشده را به شرح زیر تصویب نمود:

ماده ۱-

دراین آیین‌نامه عبارات و واژه‌های زیر در معانی مشروح مربوط به کار می‌رود:

الف - آموزش رسمی محیط‌زیستی: تلفیق هدفمند و نظام‌مند موضوعات محیط زیستی در دروس مقاطع و پایه‌های مختلف آموزش

تحصیلی و همچنین در رشته‌های مختلف آموزش عالی به نحوی که آموزه‌های دانش‌آموزان و دانشجویان در بروز رفتار و تصمیم‌گیری سازگار با محیط زیست مؤثر واقع شوند.

ب - آموزش غیررسمی محیط زیستی: آموزش مستقیم و غیرمستقیم گروه‌های مختلف اجتماعی در خارج از نظام آموزش رسمی (کارمندان، کارگران، مدیران دولتی و غیردولتی و نظایر آنها) به نحوی که با گذشت زمان رویکرد، رفتار و تصمیم‌گیری آنها با حفاظت از محیط زیست سازگاری بیشتری یابد.

ماده ۲-

کارگروهی با مسئولیت سازمان حفاظت محیط زیست و با عضویت نمایندگان تام‌الاختیار وزارتخانه‌های علوم، تحقیقات و فناوری، آموزش و پرورش، جهاد کشاورزی، صنایع و معادن، نفت، نیرو، فرهنگ و ارشاد اسلامی، کشور، بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، مسکن و شهرسازی، ارتباطات و فناوری اطلاعات و سازمانهای صدا و سیما و مدیریت و برنامه‌ریزی کشور تشکیل می‌شود.

وظایف این کارگروه تدوین برنامه عمل ارتقای آگاهی‌های محیط زیستی براساس اسناد بالادستی از جمله سند فرابخشی برنامه چهارم توسعه کشور در میان گروه‌های مخاطب هر یک از مخاطبین دستگاه‌های یادشده و دیگر گروه‌های اجتماعی می‌باشد. این برنامه‌ها می‌بایست شامل اولویت‌بندی گروه‌های مخاطب، محتوای آموزشی با تأکید بر نیازهای محلی از قبیل زیست بومها، فنون مؤثر پیام‌رسانی با توجه به ماهیت گروه‌های مخاطب باشد.

تبصره ۱-

سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور موظف است با همکاری و نظارت سازمان حفاظت محیط زیست دروس محیط زیستی متناسب با سطوح مدیریتی و کارکنان و برنامه‌ریزان دولتی را تهیه و توسط دستگاه‌های ذی‌ربط در قالب آموزش‌های توجیهی بدو ورود به خدمت و پودمانی به مرحله اجرا درآورد.

تبصره ۲-

وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی و سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور موظفند اقدامات لازم جهت تنظیم تعریف مناسب ترجمه و تألیف کتابهای محیط زیستی و تأمین اعتبار لازم را به عمل آورند.

تبصره ۳-

سازمان حفاظت محیط زیست موظف است:

الف - با همکاری کارگروه مندرج در ماده (۲)، ضمن تدوین شاخصهای ارزشیابی و عملکرد، گزارش سالانه‌ای از پیشرفت فعالیتهای موضوع مواد (۲)، (۳) و (۴) این آیین‌نامه را به هیئت وزیران ارائه نماید.

ب - با همکاری مرکز آمار ایران اثربخشی فعالیتهای آموزش رسمی و غیررسمی محیط زیستی را درخصوص میزان تغییر رویکرد و رفتار محیط زیستی گروه‌های مخاطب بررسی و سنجش نماید.

ماده ۳- شورای عالی آموزش و پرورش موظف است:

- الف - در بازنگری کتابهای درسی مقاطع مختلف تحصیلی، کمیت و کیفیت مطالب آموزش محیط زیست را با هماهنگی سازمان حفاظت محیط زیست و با توجه به نیاز زمان ارتقاء دهد.
- ب - برنامه‌های آموزشی زیست محیطی معلمان، برنامه‌ریزان آموزشی، برنامه‌های مراکز تربیت معلم و فوق برنامه دانش‌آموزان را متناسب با نیازهای آموزشی آنها تنظیم و به مرحله اجرا درآورد.

ماده ۴-

شوراهای مسئول برنامه‌ریزی دروس دانشگاهها ترتیبی اتخاذ نمایند که دروس دانشگاهی کلیه رشته‌های تحصیلی نظیر گروههای پزشکی، فنی و مهندسی، هنر و علوم انسانی، علوم پایه - کشاورزی با هماهنگی سازمان حفاظت محیط زیست به نحوی طراحی شوند که فارغ‌التحصیلان این رشته‌ها اطلاعات لازم و کافی در ارتباط با محیط‌زیست را کسب نمایند.

ماده ۵ -

سازمان صدا و سیما موظف است برنامه‌های آموزشی و ترویجی محیط زیستی را که توسط سازمان حفاظت محیط زیست و سایر دستگاهها به‌ویژه وزارت نیرو تهیه می‌شوند، پس از تأیید سازمان حفاظت محیط زیست در چارچوب سیاستهای کلی صدا و سیما بدون اخذ وجه اجراء و پخش نماید.

همچنین با توجه به تعداد شبکه‌های صدا و سیما، گروههای محیط زیست به منظور افزایش کمیت و کیفیت آموزش محیط زیستی درهریک از شبکه‌های مذکور تأسیس گردد و روزانه بخشی از برنامه‌های صدا و سیما جمهوری اسلامی ایران به پخش اخبار و برنامه‌های آموزشی و ترویجی محیط زیستی اختصاص یابد.

ماده ۶-

سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور اعتبار لازم برای اجرای این آیین‌نامه را در بودجه‌های سنواتی پیش‌بینی می‌کند.

[امضاء]

معاون اول رئیس‌جمهور - پرویز داودی

دستورالعمل نحوه فعالیت کارگروه آیین‌نامه اجرایی بند الف ماده ۶۴

ماده یک - مقدمه

نظر به اهمیت آموزش همگانی محیط زیست برای کلیه اقشار جامعه که به صراحت در ماده ۵۰ قانون اساسی کشور به آن اشاره شده است، هیأت وزیران در جلسه مورخ ۲۸/۴/۱۳۸۵ بنا به پیشنهاد شورای عالی حفاظت محیط زیست موضوع نامه شماره ۱۲۵۰-۱ مورخ ۴/۲/۱۳۸۵ سازمان حفاظت محیط زیست و به استناد بند «الف» ماده (۶۴) قانون برنامه چهارم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران آیین نامه اجرایی بند الف ماده ۶۴ را تصویب نمود و تصویب نامه مذکور به شماره ۳۶۶۰۰/ت/۳۵۰۵۹ هـ مورخ ۱/۵/۱۳۸۵ به کلیه وزارتخانه‌ها و سازمان‌ها ابلاغ شد.

ماده دو - اهداف و وظایف

وظایف این کارگروه تدوین برنامه عمل ارتقای آگاهی‌های محیط زیستی براساس اسناد بالادستی از جمله سند فرابخشی برنامه چهارم توسعه کشور در میان گروه‌های مخاطب هر یک از مخاطبین دستگاه‌های یاد شده و دیگر گروه‌های اجتماعی می‌باشد. این برنامه‌ها می‌بایست در برگیرنده استقرار نظامی برای ارتباطات زیست محیطی، تدوین دستورالعمل‌های ملی و منطقه‌ای، اولویت‌بندی گروه‌های مخاطب، تهیه محتوای آموزشی با تأکید بر نیازهای محلی از قبیل زیست‌بوم‌ها، فنون مؤثر پیام‌رسانی و پشتیبانی از سایر اقدامات زیست محیطی که به منظور حفاظت از محیط زیست باشد.

ماده سه - ارکان و اعضای کارگروه

اعضای کارگروه شامل افراد مشروحه زیر می‌باشد:

- ۱- معاون آموزش و پژوهش سازمان حفاظت محیط زیست (رئیس کارگروه)
 - ۲- معاون فرهنگی و اجتماعی وزارت علوم، تحقیقات و فناوری
 - ۳- معاونت امور اجتماعی وزارت کشور
 - ۴- مشاور وزیر در امور سلامت، ایمنی و محیط زیست وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات
 - ۵- مدیر محیط زیست مرکز ملی آمایش سرزمین، نماینده سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور
 - ۶- مدیرکل دفتر مشارکت‌های مردمی و آموزش سازمان جنگل‌ها و مراتع کشور، نماینده وزارت جهاد کشاورزی.
 - ۷- مدیرکل دفتر محیط زیست وزارت صنایع و معادن.
 - ۸- مدیرکل بهداشت، ایمنی و محیط زیست وزارت نفت
 - ۹- مدیرکل دبیرخانه شورای فرهنگ عمومی وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی
 - ۱۰- مدیرکل سلامت محیط و کار وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی
 - ۱۱- مدیرکل دفتر معماری و طراحی شهری وزارت مسکن و شهرسازی.
 - ۱۲- مدیرکل روابط عمومی سازمان صدا و سیما.
 - ۱۳- رئیس سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی وزارت آموزش و پرورش.
 - ۱۴- معاونت امور اجتماعی وزارت کشور.
- در جلسات کارگروه حسب موضوع از نمایندگان سایر دستگاه‌ها و نیز تشکلهای غیردولتی دعوت به عمل خواهد آمد.

ماده چهارم - چگونگی تشکیل جلسات

- ۱-۴ کارگروه مذکور حداقل هر ماه یک بار تشکیل جلسه خواهد داشت (که با توافق اعضا روز خاصی برای این منظور تعیین می‌گردد).
- ۲-۴ جلسات با حضور حداقل دوسوم اعضاء رسمیت پیدا می‌کند و تصمیمات متخذه با اکثریت مطلق آراء (نصف به علاوه یک حاضرین)

به تصویب می‌رسد.

ماده پنج - دبیرخانه کارگروه و وظایف دبیر

- ۵-۱- محل دبیرخانه کارگروه در دفتر مشارکت و آموزش همگانی سازمان حفاظت محیط زیست می‌باشد و مدیرکل آن به عنوان دبیر کارگروه مسئول پیگیری و اجرایی شدن مصوبات جلسات بوده و در غیاب رئیس کارگروه جلسه را اداره خواهد کرد.
- ۵-۲- دبیر کمیته حداقل یک هفته قبل از تشکیل هر جلسه مراتب را به همراه دستور جلسه، محل و زمان تشکیل جلسه به طریق مقتضی برای اطلاع اعضاء اعلام خواهد نمود.
- ۵-۳- گزارش و صورتجلسات بلافاصله پس از هر جلسه با امضای رئیس کارگروه از طریق دبیرخانه برای کلیه اعضاء و مقامات مافوق و نهادهای مربوطه ارسال خواهد شد.
- ۵-۴- دستور کار و اعضای مدعو هر جلسه در جلسه قبلی کارگروه تعیین می‌شوند.

ماده شش - سایر مقررات

این دستورالعمل در شش ماده تنظیم و در تاریخ ۱۶/۱۰/۱۳۸۵ به تصویب اعضای کارگروه رسید و از این تاریخ لازم‌الاجراست.